

Naiste Hääl

Eesti Naisorganisatsioonide Liidu
Häälekandja

Nr 5

SISUKORD: Naiste kaastööst tänapäeva ühiskonnas. — Veel naisõpetajast ja koolijuhatajast. — Helene Lange 80 aastane. — Tühja-tähja äripäevast. — Mõnda Eesti Akadeemilise Naisühingu poolt 1927. a. naisüliõpilastele korraldatud ankeedist. — Koduse majapidamise ratsionaliseerimine. — Uulu Naisseltsi 1927. a. tegevusaruanne. — Kroonika. — Küsimused ja kostmised.

PERENAINE: Kompletiinidest (vitamiinidest) ja nende tähtsusest meie toituses. — Toiduaineid ning toiduretsepte malkuiks. — Mis on kuusthaudumine. — Käsitöö ja riietus.

“Naiste Hääl”

**Eesti Naisorganisatsioonide Liidu häälekandja.
Ilmub 1 kord kuus.**

Toimetaja: MARIE REISIK.
Väljaandja: E. Naisorganisatsioonide Liit.

Toimetaja kodune aadr.: Jaani t. 9. Tel. 13-91.

Toimetuse ja talituse asub: TALLINNAS, Laenu
Panga maja, Müürivahe 16, krt. 35.

Avatud kella 10—2. Telefon 13-26.

**Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused ja teised lehel-
tellimiste vastuvõtjad.**

Tellimise hind: poolaastaks — 2 kr., aastaks — 4 kr. Üksiknumber 40 senti.
Väljamaa tellimine 5 kr. 50 s.

Kuulutuste hind: terve lehekülj — 30 krooni. 1 mm ühel veerul — 10 senti.

Eesti Naisorganisatsioonide Liidu, samuti
„Naiste Hääl“ talituse ja toimetuse
aadress on nüüdsest peale Laenu Panga
maja, Müürivahe 16, krt. 35.

Käesoleva numbriga saavad kõik „Naiste
Hääl“e“ lugejad hinnata kaasa ühe toki

C-B märklõnga.

CARTIER-BRESSON

PARIS

PESUKINDLAD PARIS VÄRVID

KÄSITÖÖLÕNGAD

Esimese klassi prantsuse vabriku
saadused

Kaitsemärk

„A la Croix“

PESUKINDLAD VÄRVID

(300 värvi)

Märkniidid

Pärlilõngad

Brillanté d'Alger (Mouliné)

Heegeldamise niidid

liri lõngad

Linased lõngad

Hedebo niit

Nõelumise lõngad

Asutatud aastal 1825

MÄISTE HÄÄL

E. NALSORGANISATSIOONIDE LIIDU HÄALEKANDJA

Nr. 5

Mai 1928

II aastakäik

Teatame oma lugejatele, et «Naiste Hääl» juunikuu number laulupeo puhul ilmub hiljem, nii et meie lugejad ta laulupeo ajaks kätte saavad.

Naiste kaastööst tänapäeva ühiskonnas.

Mõnekümne aasta jooksul on elutingimused meil Eesti põhjalikult muutunud. Naiste vabaduspüüded ja argped organiseerimistajad igaluguse juurde tiuiste enne joda, tiis sõjaaastad tais enne nägematu intensiivsel eluaigul, olid pinna valmistamijets täiuslikuma ihejeisva elu jaoks. Wastaw. juurete rihile kasvajid meil inimejed, oiime ihe üllatatud oma jõudude tagawarast, leidus tegetaji tarwilittude ülesannete teostamijets. Ja julgust oli meil ka. Müüd on meie sünnimaa ihejeiiew, rippumatu. Wjad on muutunud ja meie koos mendega, hult eelarvamiji on kõrvaldatud, igal alal on oinud põhjalitka ümberhindamiji. Jpeäwanis tuntawalt muutus naise elu. Zmeritiirelt tohanes naine untes tingimustes, kui arwesse wõtta, et ta taua seijis ainult ihiitu peretonna teenistujes. Ta harjus tööga wäljaspool kodu, õppis jeda tööd armastama, ta harjus ainelise ja waimilise ihejeiswusega, ta harjus suurema wabadusega. Tal awanes wõimalus oma algatusel midagi ettewõtta, oma andeid ja oskust näidata. Töö on teda iheteadwaks reinud, naine mõtleb ja teab, et ta elul mõte on. Naine on tänapäew ihe omale loomas uut sügawamat ilma, ta tahab ihe oma saatusi juhtida.

Et tarwihje häbelitult silmi maha lüüa, kui pilku tagasi heita tehtud tööle. Igal alal seijab teadliku mehe kõrwal teadlik naine ja igas positiivjes töös leidub ka naise jälgi. Kuid oleme nõudlituks läinud, tunneme oma puudusi, tahajime weel paremini ja tagajärjerikkamalt tööd teha. On mõte läbi tunginud, et naine enmast tõige paremini maksma suudab panna, kui ta teatawal kutsealal wõimalikult hästi ette on valmistatud, teatawat kithast ala täielikult walitihjeb, et ta nii ainult wõistelda suudab teistega. Et see õige, selle was-

tu ei waidle wiist keegi. Korralikult tehtud töö annab uut jõudu, lubab waimilijelt kasvada, leiad uusi sõpru ihiijel tööl ja su elul on ihiu. Wastawalt sellele äratundimijele on tekkimas terve rida eriilmega uusi naisorganijatioone.

Taluperenaised koondujid erijetihidesse, kus nende erihwid ejiplaaniil. Tõesti meie taluperenaiste tööd wäärib kihil suuremat tunnustamist kutjetööna, kui tal senini osaks saanud. Miteaja taluperenaise õigabel lojub nii suur ja wastutusrikas tööd, iheäranis päalesõjaaegjetes kithastes oludes, nii et see loomuwastajena tundub, kui jeda temalt nõutakse ilma wastutajuta. Mite majapidamihjed peawad mõnestki ejiijade wiijist loobuma, ümberorienteeruma, et paremat iijetulekut jaada ja wõijtlust wäljatannatada. Waba Eesti taluperenaine tahab kaasarääkida, wastutust kanda ja oma oja ainelise taju näol jaada. Kuidas taotada wastolu linna ja maa wahel, selle küsimuse lahendamihjel on moodjal taluperenaijel taaluw sõna kaasarääkida, õigemini, ilma tema tegema kaastööta pole see küsimus üljse lahendataw.

Wkadeemilijed naised asutajid oma liidu, et tagajärjerikkamalt kaitsta oma huwijid. Naisõpetaja d kawatjewad oma kutseühingut asutada, kui mitte ihejeiswast, iijis vähemalt ihejeisva jettijioonina õpetajateühingutes. Miest waidetest jaitub, et näidata, kuidas tung walitihemas kutsealade järele liitumijets. See organiseerimisajajart pole weel lõpul. Kuid ka seltskondlistes organijatioonides on märgata püüdu, ainult teatud tööle oma täit tähelpanu koondada. Paremi näide selleks on wabest kodukaitselijingud, kes on loonud tugewa liitumise wastawa jettihhaga. Tõesti

ti palju võimalusi on meil naistel oma tegevusihale väljendust leida enese rahuldamiseks. Tihtilugu ja jughaiiguste vastu võitlemise jektides, lastetatsitsehingu-tes j. n. e. on naine terwitatud taastööline, tüll taju eest, tüll tajuata. Jätan ejalgu kõrwale tööd poliitilistes parteides, olgu tüll, et olen sügawasti weendunud, et ra ühtil naine kõige esmal tuncb oma tuulduwust tea-tawasse ühistonditku klasi, ja ühtil naise taatus kõige pealt olenb tema jorjiaarjett tuulduwujett.

Selles terwes tendentsis, dilettantismile lõppu teha juurema differentsierumise abil, peitub aga hädaoht, mille peale tähelepanu juhtida tuleb. Inimene, kes on leidnud omale ala, mis teda huwitab, temale wainlihtelt ja ainelihtelt täit rahuldust patub, võib muutuda juu-rets egoistiks, kes polgaw ja asjatuts peab igat liiget sammu, mis wäljaspool tema tihjamat huwide piirton-da; ta meel üldijue huwide taots võib kangu jääda enne, kui ta weel õieti on arenemagi hakanud. Sama nähtust võib tähelepanna ka meeste juures, tarwitseb näit. ainult meele tuletada, kui raste on leida ihtiluid ministrite kõhale. Siigutajie wäheina wastupanu ihtis, hoidutajie liigjete pingutuste eest. Ei õhtita enam innuga juuri ühendawaid ideid, lepitatjue pistuga. See ei tohtis nii olla, et noores wawariigis awalduwad wanaduse nõrkjue tundemärgid. Igal riigil ja igal ihtilul todanikul on waitida tats teed: kas teisima jää-da, leppida olemasolewaga, wõi edasi minna, püüda tõrgemate ihtide poolle. Meie, Gestiis, oleme weel tor-mide ja tuute käes, ei tohi meie resigneerides käed rüppe panna, enne kui oleme findla tatujie all.

Mõnigi kõrd awaldatjue arwamiht, et iheieieiw naisliikumine oma eluõigujue on kaotanud, et tal enam mõtet ei olerwat. On jee nii? Tõesti, formaaljel on meil ühedigujelus käes, jelle tagatijeks on meil riigipõ-hijeadus, mis on üts awaramatest ilmas. Kuud tege-likus elus näeme iga sammu peal patustamiht ühedigujeluse mõtte wastu. Ei wõigi nõuda, et nii lühiteje aja wältel tugu meie elu olets ümberkorraldatud uute põ-himõtete alujel, liiga palju weel on edu tatistawat wana riisu ees. Kui meie, naised, ihe walwel ei ole, siis wõime peagi jeeista kõstiasja ees, et meil need õigujed, mis oleme tätenwõitnud, kadunud eht kistendatud on, kuna meie neid ihe ei ole õsanud wõi tahtnud kaotada ja laiendada. Ei aita jaanalinnupoliitika, waatame jul-gelt elule ihtilma; tegelik naitje jeejuford ei luba weel puhata loorberitel, waid eeldab weel palju kõstij wõit-lust ja õhwtimeljust. Ma wjun, et parem abinõu iht-ide jaarutamihtes on tugeiw jektorganijatsjioon, kus olettjid loondatud kõit naisorganijatsjioonid, taotle-gu nad misjugujeid erijihje tahes. Sarnajets jektkohaks peaks minu arwates kujunema Gesti Naisliit. Naislii-dus wõits olla kõht, kus kõige lastuminemamad arwa-mijed tuuldawale wõits tulla, kus pärast põhjalitku taalumijst ühtisele jeejufokhtadele jõtutajie ja wastawalt ühtijeid samme kaalutakje, kuidas naitje jeejufokhta kind-lustada. Gesti todaniktudest on üle poolle naitjed, kas on mõeldaw, et riit lahju ei saa, kui meie mitte ihe ert-salt jelle eest hoolt ei kanna, et tõusta tõrgemale ta-

japinnale, et luua paremaid elamiswõimalusi ihtijijie-tule ja ühistommale. Wõib olla, et mõni minu jõnadedst jeda tahab wäljalugeda, nagu ei peaks ma tuuldawajett lugu neijst pingutustest, mida tehtatje kõhtadel tüll ihtijute ihtitute, tüll organijatsjioonide poolt. Oh ei, olen taugel jelle töb alahindamiht, kuid elu õpetab, et ihtij wõib wõitlujes alla jääda ja peab taganema, kuna organijeeritud tugu algatustel ja nõudmistel on juurem taat ja neid woetatjue ennemini arwesje ja täi-detatjue. Uujitutele on aga tülli tehtroht toeks ja julgus-tajats, jett meie tee on tüll waba, kuid ta pole jue ja komistustiwideta, ühestoos ja ühelmeel le hoioume wawarjammude eest.

Kõigule naitjere ühtijeid ihte on palju, ei jõua neid lühitejes kirjutujes üwslugeda. Naitje paratamata tar-wiit õsawott awalitust elust ja tõrtamine findatel kutpealadel on hult unji probleeme päewakõrrale tõst-mud, mida naine ihe kõige paremini lahendawo juab. Kuudas otstarbetohajett torraldawo majanduselu nii, et naine kui tulewajie juginpõuwe tandja ja kasnatajie kahetordje töb koorma all, emana ja tutjelõõijena, tottu ei langetks? Kuudas ühendajie abielu ja kühjetõõd? Selle küsimujie pääle peame ühtijett wastust leidma, ja wastujie leidmine põhjuneb õuue toetjel tündimujel. Uujtaatustes leidub palju ihtil, ühejugujed tingimujed teritawad korduwaid nahtust, palju peab uurtma ja wõrdjema, et teatawas ühistonnas walitjewaht ten-dentijst aru jaada. Ka meil on tarwitit tungida rah-wanajandujie ja ühistonna küsimustesje. Kas on meil eneste jeltge, misjuguht mõju awaldab meie töb pere-konna peale, kuidas ta nõjutab meie õigustit, poliit-ikust ja haridusitit koptapinõwa? Ei jeeja kõit rugid ühe-jugujel arenemisaktimel ja jellepärast ei wawasta ka kõige paremini teoreetilijelt ettewalmistatud eesti naitj meie olude tundma õppimijest. Naisliitumijie ühtes ihtis on alati õrnut naitjes poliitiliste huwide aratami-ne. Naitje poliitiline too ei leia tahjuts weel jageoasti naitje eneste poolt tunnustamiht, jett liiga taua on te-male jutustatud, et naitje toht ei ole mitte poliitika alal, et jee ahwardab tema naitjelitust. Ei ole ma tüll weel leionud tussil rahuldawat desinjtsjiooni, mis siis õige jee naitjelitkus on, mida ahwardab õimene tu-gowam tulepuhang. Meie naitjed tunneme aga kõit, et meie teijjugujed oleme kui mehed, et jee aga iht-lasi on meie tugewujie pandiks ja just jelle oma erine-wujie, kuid ühewäärtusititujie parajt nõuame oma tunnustamiht igal ajal. Lady Astor, Ingitje parla-mendi liige jutustab: „Kui ma aastal 1919 alantõjas walitjuele õitajin rea naitstesje puutuwaid küsimuj, naerdi mind wälja. Kahetja aasta jootjul, kus naisjaa-ditud parlamendis tõrtawad, on wastu wõetud üle tahetõmne jeadujie, mis tegemist teewad naitje ja las-te eluhuwidega. Wende hulgas nii tähtjad jeadujed, nagu abielulahutusrejtorm, eestkõitmijie õigus jeadus-litkude ja wäljaspool abielu jündinute laste üle, abi-ellus olewa naitje warandusõigujis ja hult teijj suuri jõtjtaalpoliitilijie küsimujie. Kaheteistõmne aasta joot-jul, 1912 — 1914, wõeti ainult wiis jeadust wastu,

mis naistesje ja lastesje puutusid." Kas on meil lugu Gesti päfsju teijem? Ei, jeda ei tarwitje karta, et ükski naine wabatahtlikult loobuks wmaõmnest. Uus juur tähtis ülesanne ootab teostamist. Igal naise, kes jeda ise jooiwib, olgu õigus lapse peale ja igal lapsel olgu kindlustatud tema ema, jelleks tuleb tingimusi luua. Meie tohime ja tahame kaasa töötada seal, kus kõlbmata olusid muuta kahjutakse, et iga kodaniku heakäekäik igaweseks ei tarwitje unistujeks jääda. Jällegi on töö hõlbustatud, kui on olemas kehtkoht ühise aktiiooni ettewõtmineks. Meie ei jaa ega taha külmatš jääda, kui harutatakse jotsiaaljeid reforme, jest meie põline instinkt sunnib meid inimeslu kõrgelst hindama ja kõik jelleks tegema, et teda alles hoida. Eitepoliitiljelst on lahendamata küsimuste rida suur, kuid see ei tohi meid heidutada. Teadlikud inimesed suhtuwad kriitiljelst ümbritsewasje ellu ja wõimatut ei peitu ju kaaluni uute elumõuete ja waimu wahel.

Euhoidjad oleme olnud ja tahame jeda edaspidigi weel juuremal määral olla. Ei kialgi enam jõda! Ei iialgi taha meie oma lapsi kaswatada tapalawale wedamijeks. Küllalt minewiku õhwrjetest. Meie oleme jama head isamaa armastajad kui teie, mehed, kuid meie ei tunnista kolkupõrgete lahendamist jõdade abil. Meil on jelleks mõtteosalisi üle ilma, kes teid otjivad, kuidas rahulist koostöötamist rahwaste wahel edendada. Kui meie, wäikesed riigid, ta hambuni reiwastuks, ei päästa see meid ülewõimu wastu, küll aga toetab meie isejewisust rahu waim, mis üle ilma wõidule peab pääsema. Gesti Naisliit on Rahwuswahelise Naisliidu kaudu turtaw ja ühenduses rahuliikumisega murjal ja toetab teda kõlblijelst. Misjugune Gesti naine oles jelles küsimuses teijel seijutohal?

Meie aja naise sijeelu on rikkam, ta elab intensiivsemalt. Kuid selgus ei walitse meis enestes weel mitmeski küsimuses. Mõnegi suust kuulud pettumuse arwamiisi, kas juundame üldse wastata ise oma kõrgendatud nõudmistele, kas meie oma jõudu litga kõrgelst ei hindada? Mida oleme annud kultuurile? Kas oleme waju-

tanud oma pitjati ühiskonnale? Käthe Kollwik, Saksa kunstnik, peab hädaohtlikuks algupärajusele kunstis teadlikku omapära otjimist ja ütleb, et wahest samuti hädaohtlik naise tööle üldse on alaline naise töö wäär-tuse ja iseloomu otjimine, alaline enese ümber keerlemine. Ei ole olemas naiste kultuur meeste kultuuri kõrwal, waid on olemas üldinimlik kultuur, üldinimlik kunst, teadus ja üldinimlikud ühiskonna kujud. Positiivne töö on positiivne töö, kas teeb jeda mees wõi naine. Ja meie juundame ja tahame tööd teha.

Meil on tarwis naisliikumist, ma usun, et see eelpool toodust selge. Olen sunnud loetlema ainult mõnd filmapaikswamat ülesannet. Usjalikkus ja inimlikkus jaagu meie peamisteks omadusteks, siis juundame oma ishte jaawutada ja tõuswal joonel edasi püjida. On wiist ta sõnadeta selge, et tugew kehtkoht, milleks wõib jääda kõikide häatahtlikul lootusel Naisliit, wajalik on meie paremate püüete koondamijeks ja ellu wiimijeks. Loomulik, et Naisliit ei tohi ega taha awalbada mingijugust surwet liitunud organisatsioonide ega üskjute isikute peale, neile jääb juurem tegeiwuswabadus üskitasjus, kuid kõikidega koostöö mõnes küsimuses ergutab ja waimustab koostöötajaid ta teistel aladel. Naisliit wõib kujuneda ideelijeks kehtkohaks, mis aitab läbi wiia waimu demokraatiseerumist. Ei ole tähtis, misjugune üskfond kellelgi seljas, waid mis waimu laps ta on. Linnalane eht maaelanik, haritlane, tööline, mis iganes keegi on ja kus alal ta iganes töötab, olgu Naisliidus tere tulemast. Mitame ühijelst tekitada awalikku arwamist, mis jõda kuulutab õigluseta eiskule, igal pool, kus jeda leidub. Enamus inimestest arwab weel, et ta ajaga kaasa jammub, kui ta temale waitides allub, ei, meie tahame üheskoos mõttega ajawaimusje tungida ja ütleme ennast kõige kiuste lahti ära iganenud minewiku warjudest. Kõik, mis Gestiis uut ja wäärtuslikku, jääb õhtu rippuma, kui jeda ei kanna ideeline, wastutust tundew, teadlik naine.

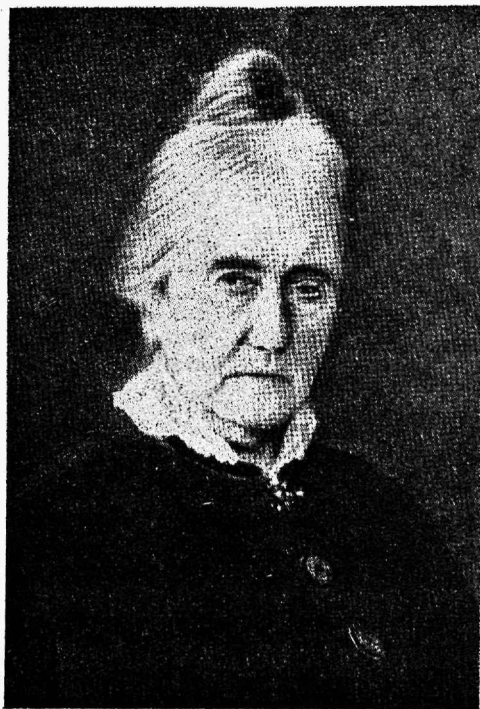
M. Kurs-Olesk.

Veel naisõpetajast ja koolijuhatajast.

H-ra Jaan Lattik'u haridusministriks oleku ajal päewakorda kerkinud naisõpetaja küsimus lööb weelgi laineid. Endisel haridusministril on veel ustavaid järelkäijaid, kes igal parajal juhusel püüawad mükse anda naisõpetajale ja seletada, et naine kohane pole kasvatajaks. Nii kõnelenud Virumaa õpetajapäewal, mis teatavasti ära peeti Rakveres 17. ja 18. märtsil s. a., referent J. M. (teemil: „kõlblise kasvatuses põhiküsimusi“) naisõpetajaist, et need „oma enamikus (eriti kooli juhatajana) kutselise ülesande kõrgusel ei olla“, seletades, et „kõlbline kasvatus on teostatav waid autoritaarse kasvatuses kaudu, kus tuleb maksma panna kõlbline autoriteet“, — naisõpetajail aga puuduwat „kõlbline autoriteet.“

On õige, et õpetaja peab olema autoriteetne isik. On ka õige, et igal õpetajal autoriteeti pole ja säärase õpetaja kasvatuslik mõju õpilaste peale on minimaalne.

Autoriteet puudub õpetajal, kui ta on ilma isik, nõrk õpetaja, halb, wõi koguni ebakõlbline inimene. Õpetaja autoriteet õpilaste silmis wõib langeda ka teiste süü läbi, wäljistel mõjudel. Näiteks, on koolis intrigeerija õpetaja, kes tahab üksi meeldida õpilastele, siis katsub ta igal parajal juhusel kaasõpetajaid õpilaste ees maha teha; kaasõpetajate mahategemine wõib osutada eriti mõjuwaks kui see sünnib koolijuhataja poolt. Õpetaja autoriteeti wõiwad kõigutada õpilaste va-

Helene Lange 80 aastane.

9. aprillil pühitses Saksa naisliikumise tähtsam tegelane, üks kogu maailma tähtsamaist eestvõitlejaist naiste

hariduse ja iseseisvuse eest, dr. Helene Lange, oma 80 aastast sünnipäeva. Kogu oma elu on see kõrgesti haritud ja energiline naine pannud naiste teenistusse, suurelt osalt on tema teeneks täielik ümberhindamine, mis viimase 50 aasta jooksul on aset leidnud nii naiste hariduse võimaluste kui ka naise hindamise alal üldse. Alguses oli ta peaaegu üksi Saksamaal ja temal tuli pidada ägedat võitlust valitussuasutuste kui ka naistega nende eneste parema tuleviku pärast. Ka rahvusvaheliselt on dr. Helene Lange üldiselt tuntud ja lugupeetud. Oma kodumaal on ta aga oma pika elutööga, mis on väga paljudel aladel annud võidurikkaid tagajärgi, üldtunnustatuimaid, tähtsamaid kultuurtegelasi. Saksa tütarlaste koolides õpetatakse õppeainena Helene Lange elulugu ja elutööd, Tübingeni ülikool on ta valinud oma audoktoriks, tema kodulinn Oldenburg valis ta aukodanikuks — kõik need auavaldused tõendavad selgesti küllalt tema hindamist omal koomal. Soovime, et Helene Lange veel kaua elaks ja näeks oma ideede teostamise jätkamist.

nemad, kui nad oma laste kuuldes halvakspanevalt õpetajast kõnelevad.

Õpetajal peab olema autoriteeti; kui tal seda ei ole, siis ei kannata selle all ükski tema kasvatulik mõju, vaid ka õpetöö, sest autoriteedita õpetaja ei suuda harilikult õpilasis huvi äratada oma aine vastu ja neid tööle virgutada. Sellepärast peaks kool õieti keelduma sääraseid isikuid õpetajaks kutsumast. Kuid ikka pole see võimalik; nii leidub meilgi nii mees- kui naisõpetajaid, kel autoriteet oma kasvandikkude silmis puudub.

Kuid kas on põhjust arvamiseks, et naisõpetajail vähem on autoriteeti? Võib olla kardavad poisid (tütarlastest ei saa seda ütelda) rohkem mees- kui naisõpetajaid. Kuid kartus, hirmu pärast alistumine, pole veel usalduse ja lugupidamise avaldamine. Arvan siiski, et poeglaste koolis meesõpetajal keskmiselt rohkem autoriteeti on, seisab ju tema hingeliselt lähemal poisile ja selle tõttu on tema isik ja sõna kaaluvam viimasele. Sellepärast olemegi arvamisel, et poeglaste koolide juhatajaiks olgu mehed, ja õpetajaskonna enamuse moodustagu seal mehed. Sega- või ühiskoolis olgu ametis nii mees- kui naisõpetajad nii juhatajatena kui õpetajatena.

Tütarlaste koolidest ei saa aga sugugi ütelda,

et seal meesõpetajal rohkem autoriteeti on. Ei, seal on lugu ümberpöördukt. Nooril algajail meesõpetajail on olemine tütarlaste keskkoolis lihtsalt raske. Nendega tehakse igasugust janti, nende autoriteedist ei saa juttugi olla. Tean tütarlaste keskkooli, kus ka vanemad meesõpetajad ei saa olla klassijuhatajad, sellepärast et neil autoriteet õpilaste keskel puudub.

J. M. referaadi kirjelduses, mis minuni ulatas ajalehe kaudu, leidsin veel märkuse, et naisõpetaja „haletseb õpilasi,“ vist tähendab see, et naisõpetaja kaastundlik on. Kindlasti on kaastundlust naisel enam kui mehes. Ei leia, et kaastundlust õpetajas õpilaste vastu peaks puuduma. Kaasa tunda õpilasele tema muredes ja õnnetusis tähendab teda moraalselt toetada. Vajab täiskasvanugi õnnetusis sõprade poolehoidu, seda enam tuleb toeks olla veel nõrgale noorele. Ei ole koolis kaugeltki alati otstarbekohane nõudmine ja sundimine. Laisalt tuleb nõuda ja teda tööle sundida, kui temas muude abinõudega ei suudeta huvi äratada. Kuid püüdjat, nõrgaandelist õpilast võib valju nõudmise ja sundimisega ainult ahastusse viia. Siin ergutab õpilast edasipüüdmisele palju rohkem õpetaja heatahtlik kohtlemine.

J. M. on üldse alustanud oma sõjakäigu

„kõlblise autoriteedi“ nimel naisõpetajate vastu kõige ebasoodsamal momendil. Igas ajalehe lugemas on veel värsked muljed meeskoolijuhatajaist, kes end kõlbliste kasvatajatena on äärmiselt komprometteerinud. Jah, oma silmas ei nähta palgi, teiste silmis otsitakse pindu. Ustavad Jaan Lattik'u sulased! Teie isand on saadetud puhkusele, minge puhkusele ka ise ja ärge tüüdake naisõpetajaid oma põhjendamata etteheidetega!

Ka paljud kooli- ja haridustegelased asuvad meil seisukohal, et naisõpetaja kohane pole koolijuhatajaks.

Jagame täiesti arvamist, et iga mees- ja naisõpetaja ei kõlba koolijuhatajaks. Koolijuhataja peab olema autoriteetne isik, ta peab olema kindla iseloomu ja tahtejõuga inimene; ta peab olema järjekindel omi toiminguis; ta ei tohi olla intriigerija, ka mitte ülemäära juhataja kaasõpetajale. Koolijuhataja peab olema selgete kasvatuste vaadetega ning läbi ja läbi intelligent inimene. Ta peaks olema „idee inimene“. Tahaks veel paljugi soovida koolijuhatajalt, kuid palju ikka võib nõuda ühelt surelikult!

On selge, et igal naisõpetajal koolijuhatajale tarvisminevaid omadusi ei ole. Kuid meil on naiskoolijuhatajaid nii alg- kui keskkoolides. Pole kuulda olnud laivaid otsusi nende kohta. Täheandab, naisõpetajate peres on leidunud koolijuhatajaks kohaseid naisi. Ja kui neid on leidunud, miks

ei leidu neid siis enam? Kui tuletame meele väljamaad, siis teame, et seal mitmel pool naisõpetajaid on enamuses ka koolijuhatajatena. Tuletagem meele Preisi haridusministri ringkirja läinud sügisest, milles koolivalitsustele ettekirjutati koolijuhatajatena eelistada naisõpetajaid. Millest kõneleb see? Ometi sellest, et praegusel murrangajärgul koolijuhatajas tahetakse eestkätt näha kasvatajat ja et naine kasvatajana üldise tunnustuse on leidnud. Miks ei arvestata koolile mees kohasem juhataja on kui naine, on lihtsalt sõge seisukoht. Mõtelge ainult, mees peab end kohasemaks kasvatajaks ja juhatajaks kasvatajale, naiseks sirgijale tütarlapsele! Teab ja tunneb siis tema paremini neid ülesandeid ja raskusi, mis elu naise peale veeretab? Tahaks õige näha ja kuulda, kuidas meesõpetaja tütarlastega lahendaks mehelemineku probleemi, küsimust, mida sugugi üleliigne ei oleks puudutada keskkoolist lahukujate tütarlastega?! Ehk öeldakse meile: eks koolis on inspektriis ja teised naisõpetajad, kõnelegu nemad õpilastega intiimteemidel... Aga kui naisõpetajad teevad töö, on kooli vaimlised juhatajad, miks istute siis Teie, mehed, „aujärjel“? Ei, ka „aujärg“ kuulugu naistele, seda nõuavad kogu Eesti organiseeritud naised.

Eesti naine.

Tühja-tähja äripäevast.

Hoo-hoo-hoo... Käivad haigud. Paljudel käivad niist haigutused nüüd, pärast pühi. Reaktiiv on see, väike tüdimus, küllastus tergetforti ajamistest ja västetforti noogadest.

Nagu kuuste ei näita päike end juba pikemat aega. Streigib niist too vägem taevakeha ühes nõelakõbliste ja teiste rahulolematutega.

Oleks ta inimene, võiks talle pakkuda palgalisa ja asi oleks „laar“ vähemlt seks teevadeks.

Nüüd ei tea tõesti, millega meelitada päikest, et hakkaks agaralt ametisse.

Kas tõesti tuleb viibida kes hallis uduvinaas seitse nädalat, lõhnavõttest melipühini?

Pole mingit isu. Paremini minna mattama, otsima ilusamat ilma, ajama taga päikeseketast, tooma tagasi kulbnera, mis kadunud pakjude pilvloomide jella. Oh! on see nii ainult mäe juures, mere ääres, jadamalinnas ja mujal pole?

Jumalik tunne! Võta selga paun, tõmba üle kõr-

made kübaralodu, millel uhteldab õfakene eht õis. Pane jalga mõnuvad, vabad, vastupidavad kingad. (Jalanõudel on eriti suur tähtsus. Suguvõnnad Ameerikas nurijuvad väga, et meie pole varustanud oma suurjoofsurit Jüri rahvusparalistele jalanõudega, milledega on võimata võita).

Kepp käes sammub wälja oma asulaist, keerutab mitsti ja hõistab: „Sumalaga äripäev! Luban enesele pikema pühapäeva, eluwa filmi inimestest ja maadest. Olge teie siin pipraised, närige üksteist kõhu nimel, aineliste hüvede nimel. Ma mattan ja naeran. Teie murede ja rahulolematuste üle naeran ma, sest olen kärpunud oma soovid miinimumini. Kui tahan, asun elama kuhugi metsa nagu Tarzan, või nagu inseneer Jaan Seen, ühe meie endise ministri sõber etvooatoril. Käin palja jalu ja jään gentlemaniks nagu Seengi, kes kuberneril küllastuse puhul löi paljad kannad sõjamehelikult kofku ja tõstis krobeltse kse pügamata pea juures“.

Siiski, ei! Paljasjalgseid ei armastata. Buddha preester Tõnisson sai hiljuti vastutahmist vihelda ei millegi eest. Lihtsalt paljaste jalgade ja ebaharilikult usuliste ja kõlbliste vaadete eest.

Soodjam on mattata hoibes end fashongis. See

Mõnda Eesti Akadeemilise Naisühingu poolt 1927. a. naisüliõpilastele korraldatud ankeedist.

Kõige pealt olgu nimetatud, et meil on siin tegemist rõhuvast enamuses vastustega, mis on ihkutelt, kes oppijid eesti kehtkoolides, ainult 3% vastajatest lõpetasid kehtkooli väljaspool Eesti.

Anteedi otstarbekas oli selgitada, kuidas juhtuvad naisüliõpilased, kui endised kehtkooli kasvanud mõnele nähtustele kehtkooli organisatsioonis.

Muuseas sisaldas ankeet küsimuse: kas oli kehtkoolis naisjuhataja (mitte meesjuhataja abi vaid iseisehv n—juhataja), kas ta oleks soovitanud ja miks? Anteedi toimepanemise ajal kaubis see küsimus ainult põhimõtteliku laadi, kuid niid omas juha praktilise tähtsuse, kus wabanejad kahes tütarlaste koolis juhataja kohad. Sellepärast wiit paluks hui, mis oli ankeedile wastajatel poolt ja wastu del-da. Seda enam, et E.M.U. poolt „Waba Maas“ avaldatud artiklis (Nr. 1297, 18. sept. 1927.) lehe toimetuse just selle oja wahela jättis, mis sisaldas ilu-wahumetatud ankeedis etteotud põhjuji.

Wastustest oli näha, et küsimus tuli ootamata ja kõikidele ei olnud sellepärast selget arwamist tema kohta. Wõib olla oletas niid, kus jeda küsimust on ajakirjanduses mitu korda puudutatud, nii mõnigi weel oma arwamise juure lihanud. Nendest, kes oma soowi awaldasid, oli 50% miitjuga, kes pooldajid n—juhatajat, kuna illejäanud jagunejad jällegi 2 peaaegu iihesuuruseks osaks: erapooletuteks, kes soowivad ainult kohast iiklut, joo peale waatamata ja m—juhatajad soowijateks. Muidugi ei ille wastu-

jed iikji weel nii palju, kui põhjendused, mis neile juure lihtatakse. Katsume neid analüüsida. N—juhataja soowijad, kes ju ta arwulijelt illemaalus, too-wad ette kõik iikji ja jeda sama, mis nende wastuste-le jeda juurema kaaluwuse annab: maine seljab tütarlaste hingeelule lähemal, lugemata kordi loeme, et ainult naine wõib täiel määral tütarlastest aru saada, naine tumeb paremeni tütarlaste huiwijid, naine on tähelepanelikum. Warietuvad ainult lihan-dused jellele põhjujele, näiteks: on kogemusi, et m—juhataja wõidak naisest wahela lugu. Sarnane tähelepanet ärritab õpilasi ainult juhataja wastu, tema mõjupiirkond waheneb sellega paratamata ja sarnast asja ei wõiks n—juhataja korral ilma iikji juhtuda. Oh m—juhataja tegi wiimases kehtkooli klassis järjekindlalt kihutusöö, et õpilased ei astuks illetooli jeli põhjujel, et see raske töö olnemat ajata. „N—juhataja ei wõiks ilalgi sarnast kihutusöö beha“ lihan wastuajandja omalt poolt juure. Kuna just m—juhataja soowijate põhjendused on illesteijest erinemad ja kergesti arwustatawad. Näiteks, mehed anduvad täielikult tööle, kuna naine kõrwale kaldub, kuid keine jama anteedi wastus wõendab wastu-õist, ja mis tarwis iikji walida iiklut, kellel puudub huiw töö wastu? Oh — tarwis on kindlat kätt. Aga kindel kätt wõib ka n—juhatajal olla, mida jällegi teijest wastustest loeme.

Küsimus, mis wäga elawat wastutaja leidis, nii et ille iikji tema peale wastustest wõilgu ei jäänud, oli:

on kui mõni rahawürst kind finantseerib nagu mõnda illejuulget lennukangehast. Proowitelijat finantseeritakse ju ka, aga see on iikji wäga luulewaaene amet. Kenam juba on jõitka waba härrana. Nii jõidab: iikji woorimees Tallinnast oma hobuse ja troška-ga Berliini. Kaasjõitja, iikji härra, kellel nähtawasti ei puudu huumor ja omapära, deponeerib woorimehe nimele kohalilku pankka kena summale (180.000 senti). Jõit jätmb patriarhaalje auwääri-lilkujega: peatustega ja kirikusäititudega pühapäewiti. Ta on just nagu mõni pahwerännat jalkaste Meekasje — Berliini. Jgatahes on sarnane liikumistwiis hulga huiwamaist kollekt jõledast, inimpitnamijest, mille korraldas ameerika rahawürst illemandri wõidujooõõ nime all.

Seal nõrkewad ja langewad teele weristatud, paistes jalgadega inimesed ja luulijele ning rahajamuline hulk toornab ille langemust nagu prahist.

Hobuse igapäewane töö on Tallinna — Berliini jõidub ainult 25 kilomeetrit, ning ruuna kahjakesi wõitatakse wiit iga apteegi juures korralikult freemiga.

Humaniteet — tänu taewale — on weel ille iikji jina päralit, wana auwäärit Euroopa, masinlik kiirus

ja hullumeelne retordijemine aga Ameerika eesõigus.

Minerwku luulet hakatatakse iikji alles mõistma, kui maailm on luulest jama lage ja paljas nagu hea jporidiplats rohust.

Kui on hääbumud hobused, taipame kui wõrd juur wahela on selgeilmalise, julge ja uihke kraawli ja wa' bensijinitoosijutaja — auto wahela luule mõttes.

Ent kiiruse nimele wõidak elutu masin elawa looma. Peenetundelijed inimesed mõistawad hobuste tragöödiat ning korraldatavad tegewusareenilt lahkuwale neljajalgjele „bensijisji“ naol pikemaid jõite juurte kaeraratjioontidega ja kehtwate puhketundidega.

Kas just hobuse benefiits on jõit Tallinnast Berliini, jeda et näi teadmat kõiiteadjad ajalehedki. Miks näiteks ei wõiks jeda „juurjündmuse“ jiduda kas wõi tunitud kobraalooaga? Miks ei wõiks oletada, et rikas loodusetoadlane jõidab kobraamadu „wapu-tama“? Kõik teawad ju, et Tallinna impoorteri iikji äsja iikji huiwus miirgine kobra. Saladuslijel wõit-jil kadus too kole elukas piitade eel ka omaniku kor-terist. Arwatawasti hakkas helkitatud iirgmetja ole-wusel iikji lihtalt kilm ja ta tegi leiduse, et iikji

Kas koolis oli m.=wõli n.=arst? Kas n.=arst on soovitatavam ja mispärast?

Umbes 8% vastavad, et wõib olla nii hästi m.= kui ka n.= arst, tähtis ainult, et ta oleks tubli arst, kuid 88% leiavad n.=arsti kohasemaks. Rõhutatakse, et tütarlapsed ei ole wabad eelarwamistest, nad katsumad sunduslikult läbiwaatamistest kõrwale pöörgeda, kui läbiwaatamine sünnib m.=arsti poolt, pööravad ainult wiimase häda juunil arsti poole, mispärast on wõimalik, et haigus rohkem juurdub, kuna n.=arstiga oleks wabam, kergem oleks awalik olla, oleks rohkem usaldust. Et naine tütarlastele hingeliselt lähemal seijab, siis ostaks ta emalikult nõu ja abi anda. On koguni 2 juhust, kus arsteedi wastajad räägivad sellest, et m.=kooliarst on enesele rohkem lubanud, kui tarwilik oli. Negi siis, kui meie oetame, et wastajad ei seijid oma arwamistest ja kahtlustest oma kooliarsti ilmaaegu, jääb ikkagi soovitatavaks, et tütarlaste tekkkoolides oleksid n.=arstid, harwane kahtlus langeks siis iseenele ära, ja mida suurem usaldus, seda suurem wõib ka arsti poolt awaldataw mõju olla. Spetsifik on juhtumine, kus koolis oli enne n.=, pärast m.=arst ja keegi ei tahtnud tema poole pöörata.

On wasti huwitaw ka teada saada, mis on neil

3% öelda, kes soovivad m.=arsti? Ithel niijugusel juhusel on olnud n.=arst, kes on aga wähe teinud ja sellepärast arwatakse, et m.=arst, wõib olla, teeks rohkem õpilaste terwiste kasuks ära, ehk ei tooda üleüldse põhjendusi ette.

Ei ole illearune tütarlaste tekkkoolide arstiküsimust puudutada. Kuigi „koolide seadustes ja määrustes“ (Balt ja Kanawal. koolide seadused ja määrused 1924. Kuurejaare) on selgesti öeldud, et tütarlaste koolidele on n.=arstid eelistatavad, siiski ei ole sellest kinni peetud ja, nagu meie poolt kogutud andmed näitawad, harwa kui tütarlaste koolis on n.=arst.

Selle küsimusega lähedalt teatud on ka terwishoiuõpetaja küsimus. Ka tema suhtes leiab 82% wastajatest, et tarwilik oleks jellele kohale n.=arst. Põhjendused on need samad, mis said kooliarsti puhul ette toodud: on küsimusi, mis wajawad küsitamist, kuid mehe eest häbenewad tütarlapsed, naine seijab lähemal, temaga oleks wabam. Ka siin oli juhus, kus koolis oli enne n.=, pärast n.=terwishoiuõpetaja ja kogemused näitajid, kumõrd sümpaatikum, wabam oli olla naisõpetajaga. On olnud ka juhuiseid, kus m.=õpetaja ise ei tahtnud mõnda küsimust puudutada ja kui midagi sarnast siiski ette tuli, oli õpetajal weel piinlikum, kui õpilastel.

G. A. N. ü. haridustoimkond.

Koduse majapidamise ratsionaliseerimine.

Kodu on tähtsam faktor inimkonna elus, sest ta on ühiskonna nurgakivi.

Õtimehed 7—8 eluaastat isiku olemasolust, mis saadetakse mööda kodus wanemate, peasjalikult perenaise-ema

mõju all, määravad suurel määral ära isiku terwiste, waimu ja moraali seisukorra wanas eas ja seega isiku mõrdlema wäärtuse ühiskonnas. Kodu on seega kodanikkude tubliduse määraja.

eluhemiseks on kõige soem koht inimese isiklond. Ja puges sinna, kui „ohwer“ nägi parajasti und, et joob hallikast pika-pika idõmuga jäätülma wett. (Säärast und wõib näha pärast heeringajõõmist).

Looduseteadlane tunneb kõige täpselt ruumajate eluwiise ja harjumusi, ning wõib otsekohe ütelda, kas ebamõnus tunne põrna naabruses on kobra wingerdus wõi mõni muu häda.

Igitawana rahwatarfus räägib, et roomaja eemaldub isiklonnast raputuste mõjul. Seeks on kasulik pikem jõit wantril meie külarwaste teedel.

Kui kurikuulus kobra hõidab nüüd warsti ülepiiri ühes looduseteadlasega, siis on peetunud hull tallinlasi, kes ka tundsid ebamäärasteid wingerdusi põrna ligikonnas ja lootsid kuulsaks saada kobraledeste tõttu.

Lohutugu nad: on weel olemas teine kobra; abstraktne, — mõttekujutusline küll, kuid just selle tõttu jagataw ja kõigi üldomanduseks osuturo. See on f a p i n e, p i p r a n e m e e l e o l u, mille tõttu saame warsti kuulsaks, — kui meie seda weel pole — ka wälismaal.

Dma kessel tunneme wäga hästi üksteise mürkhammaid ja terawaid keeli.

Nii mõnigi tunneb hirmujudinaid, minnes ju tule tähtja isiku juure wõi lihtsalt ka teateid saama tähtja isiku uskehoidjalt. Mõndlikult ning weidi hirmunult käine ikka ametkohtades ja üegi kauplustes, sest igal pool ollakse nii pahas tujus . . .

Nägin hiljuti üht wanemat, wäga humanset, wäga intelligenti daami, muulast, haigena, sest tal oli olnud „audients“ ühe meie suurema kunstiasutuse direktori juures. Härra oli puistunud kogu oma piparküllase „spleeni“, raskemeeluse, wäse daami kaela, heites kalle ette kuulwust teise rahwuse ning muid jedalaadi „hirmjaid parte“.

Wsi iseenele oli nii lihtne, et härra oleks lahke naeratusega wõinud öelda: „Madame, mul on wäga kahju, aga meie asutuse põhikiri ei luba teha soovitud soodustust, ei teile ega teistele.“

Daam oleks läinud ja ütelnud: „Härra X on galantne härra, aga põhikiri on draabooniline.“

Nüüd nuttis daam häbi ja alanduse pärast. Ja kas nutab a i n u l t t e m a ? Wist mitte.

Sa taewas küll! Miks tahame ometi nii wäga hammustada üksteist?

Ei, ei! See pole meie ise, kes hammustab. See on „kobra“ — mingisugune mürgine olemus meis,

Kodu on ka kõige tähtsam faktor majanduse elus, sest tema on majanduslike tegemise määravaks.

Ümbkaudu üks viiendik rahvast on ametis kodumajanduses. Ei ükski teine ettevõtte ei võimalda tööd nii suure rahva hulga, kui kodumajandus.

Suur osa rahvast (80—90%), mis saavutatud ühikutest tööstuse harudest produktiivse majanduses, läheb perenaiste kätte, kes juhivad koduse majapidamise ettevõtteid. Perenaised on seega suuremad tarvitajad ja nemad määravad ära, kuidas varad saavad ära kasutatud. Nende käes on ligikaudu kogu tarvitamise majandus.

Kodumajapidamine on kaheldav ettevõtte. Eriti tekib haarab ta enesesse toidu, riieid ja peakatte muretsemise perekondlikele toodetele, teiseks — peidab ta eneses perekonna liigete isikliku elu korraldamise. Kodu sisaldab eneses seega ka professi: töö ja elu. Kodu on ühelt poolt majanduslike ettevõtte, teiselt — sotsiaalne koostis.

Kui nüüd lubate mind vaadelda kodumajapidamist, kui üht majanduslike ettevõtet, siis vaatame kõige pealt, kuidas on lugu ettevõtete majandamisega üleüldse. —

Meie elame praegu ratsionaalsuse ajajärgus. Iga majanduslike ettevõttes on maksimaalset majanduslike printsiipi: vähema aja, jõu ja kapitali kuluga rohkem saavutada. Majanduslike printsiibi ülesanne on tööd sarnaselt süsteemi viia, mis võimaldaks ettevõtetel tegutseda vähema jõupingutusega, vähema materjali ja kapitali kuluga. Et seda kätte saada, on kasutatud mõned uued teaduslikud leiutused ja tehnika saavutused. Ühejõnaga — terve inimkonna mõistus on pingutatud tööstuse teenistusse. Tööstus on läbi ja läbi ratsionaliseeritud, olgugi ühel maal väiksemal, teiselt suuremal määral.

Kas ei oleks vaja samajugust ratsionaalsust ka meie kodumajapidamistes läbi viia?

Inglased algavad jageli juttu lausega „I am sorry“, — mul on kahju, ma olen kurb . . . Nad hoiatavad ja valmistavad meid just nagu ette, kui on hädatarvlik võtta meie midagi ebameeldivat, midagi tuskatekitavat. Nad lausuvad paista, et tunnevad kaastarbust meie täbara seisukorra puhul. See pehmenab täbaruse teravust hõlpsalt.

Meil võiks ka olla mõni mõistustujuline nimetus, mõni vabandus või leletus meie pahale tujule.

Mis oleks, kui võtaksime oma kroonilise, pikalduva, mõib võtta alalise „ipleeni“, hüpocondria, raske meeluse (nimetage teda veel, kuidas tahes!) jaoks hoiatushüüdeks „meil on kobra“? Lühendatult oleks see „mo!“ Kes tunneb tuju rikkiminekut, valmistab talle pappi, millel seisab ainult kolm tähte, ja kinnitab ta omale rinda või varuka külge. (See oleks sama üldmõistetav signaal, nagu S.D.S. meremeestele). Siis teaksime valmistada vastuvõtuna moraalseid hoope pahatujulistelt ja varustada aeglasti kannatusega.

Mürgiste gaaside vastu on olemas maskid ijeegi loomade jaoks. Peame leidma mingi juukse kaitsesõõri või asjatute ja hoolimatute haavumiste

Kas ei äga perenaised, eriti taluperenaised raste rõhkuva töökoorma all, kas ei taeva nad aja puuduse, majanduslike kütuse ja rahuldumata nõuete üle. Kas ei aita ka meid, perenaist, see majanduslike printsiip — vähema jõu, aja ja kapitali kuluga suuremat rahuldust kätte saada.

Et selle üle selgusele jõuda, vaatame efitest, mil teel juba tööstuses ja teistes majanduslikes ettevõtetes teostatakse.

Analüüsides tööstuslike eht ka kultuurilisi ettevõtteid, leiame, et seal on ettevõtte juhtimisel ja teostamisel kindel teaduslike alus, kindel kava, mida kannavad 7 peaprintsiipi. Need on:

1. Eesmärk eht ideaal. Igal öieti töötaval ettevõtetel on oma ülesanne, oma eesmärk, mille poole ta püüab. Ettevõtja peab teadma, milleks ta töötab, mis ta tahab kätte saada. See eesmärk on, mis kogu töö plaani juhivad.

2. Ratsionaalsus, — s. o., terve mõistusega ja arusaamisega ettevõtte juhtimine. Ettevõtjal peab olema õige mõtlemissuund, ta peab mõistma majanduslike mõteldava ja toimida, et loova töö läbi omi sihte ja ideaale saavutada.

3. Standardiseeritud oluford ja tegemine. Kui vaatleme töömehi juurtes eeskujulikkuses vabrikutes, siis märkame, et seal on iga tööriist, iga liigutus, iga oluford ette mõeldud ja ette määratud. Etlin töötavad mehed ja naised teatava tööpinna kõrguse juures, et teha loomulikult seisukorda alal hoida, kõige otstarbekohasemate tööriistadega, võimalikult hea valgustuse ja ventilaatsiooni juures. Kõik on katsetud nii siia seada ja korraldada, et energia ja aja kulutus oleks vähendatud miinimumini. Iga toiminguga jaoks otsitakse kõige parem, lühem ja kergem töötamise moodus.

4. Järjestus. Et jattu sellest, kui iga tegemise jaoks kõige parem moodus leitud, vaid tuleb ka leida tegevuste õige järjestus. Et pea mitte ainult teadma, kuidas

vastu, millega mürgitab inimene inimest nagu mõni kobra.

Lohtumist, raputamist ei hälli kobra. Linnavalitsused lohtuvad ainult kobra oma teada launis ägedalt: tantsimine ju charlestoni, black-bottomi ja teemine müüdi kaalamurdivaid tükkide. Korraldame rongikatte törmikutega ja ilma, lippudega ja ilma. Võtame kobra tse- ja väliskriitilises viinas, ent roomaja ei karda. Konjerveerub ainult ning, kui jääb jälle kuisale, elab — ja paistub nagu fork palatavas vees — tuju meil ikka paha, näol ilma nagu oleksime kogemata alla neelanud korbse või murud, kole-damat . . .

Veaksime tujuterwislistel põhjustel matkama maale. Lühedat tüübid jalgsi, kiburad — hobustega. Kuid mitte moorimehe troosil — see raputab liig vähe —, vaid lihtsalt talu veomankril.

Maaimesed ostavad meistritelikult panna näpitsasid roomajaid. Nalja asi on meil liia lõmoks mõni kobra, olgu tõeline või tujulibetan. Meilt võid hea eduga õppida madude hävitamist, paha tuju talvitamist.

Suvel tuleme maale kahtlemata.

Nägemiseni!

Käo Orvik.

Uulu Naisseltsi juhatus.

Uulu Naisseltsi 1927. a. tegevusaruanne.

Uulu Naisseltsil on 40 liiget. Kassa läbikäik 365 kr. 34 senti. Peetud üks keedu ja üks käsitöö kursus. Edasi ärapeetud tervishoidlised kursused prl. dr. Ureinthali juhatusel. Peaasjalikult koonduis seltsi tegevus vaestehoolekande ümber. Selleks korraldati peod, tee-õhtud ja loterii, mis andis võimaluse toetada aineliselt 16 vanakest ja 17 vaeselapsele jagada ühekordist toetust riiete ja jalanõude näol.

üht eht teist tööd teha; waid peab ka teadma millal, kus ja misfuguses järjekorras seda teha.

Plaanikindel tööjärjestus võimaldab korrapäraselt tööd ja hoiab ära igafugu segadused ja ärritused.

5. Distipliin. Ei aita, kui tööplaan on paberil, selle järele peab ka toimima. Iga tööline peab alluma korrale, kui tahetakse, et töö ladusasti läheks. Ei ole küllalt, kui inimene mõistab ja teab, kuidas toimida, ta peab tahtma seda teha.

6. Arvestamine. Ükski korralik ettevõtte ei ole mõeldaw ilma arvepidamiseta, ilma aruandeta ja ilma eelarweta. Et ettevõtte tulususest pilti saada, on wajalik täpsete arwete pidamine, aruannete ja eelarwete walmistamine.

7. Asjatundlik nõuanne. Igaś enam-wähem suuremas ettevõttes on ju nii palju ütsifuid asju, et üks

inimene ei saa mitte kompetent olla kõigis selle detaalides, sellepärast tarwitatakse nõuandjaid, eriteadlasi iga eriala juures ja kui neid pole käepärast, otsitakse abi kirjandusest ja teistest eestujulikumatest ettemõtetest. Iseäranis peenelt wälja koolitatud eriteadlasi leiame suuremates riikides ja tööstusmaades (Inglis, Ameerika).

Waatame nüüd, on need 7 printsiipi ka koduses majapidamises kasutamist leidnud ja on neil seal üleülbse pinda.

1. On perenaistel koduses majapidamises mingisugust eesmärki wõi ideaali?

Mulle näib küll, et igal pool seda ei ole. Tehtakse tööd, et see on kombeks jaanud nii teha — tube kraamida, toitu teeta, lappi koristada jne. Mõned hoiawad oma toad puhtad, et teised neid koristamatuks ei nimetaks, walmistawad toite, et pere süüa küübib ja omal kõht tühi jne. Nende tege-

mus on mehaaniline, mida juhitavad välised jõud ehk jõud perenaise alateadvuseft.

Meie leiaime aga ka teistjaguiseid perenaist, kelle tegevus läbi ja läbi teadlik, juhitud arenenud waimust, hingest ja tahtest, kes töötavad, püüdes tõesti midagi kätte saada. Nende eesmärgiks on kas perekonna hea tervis, kõrgesti haritud lapsed, perekonna liigete hingeline rahuldus ehk veel midagi muud kõrgemat, nagu rahvus, riiklus, usk jne. On ju perekond, see perenaise hoolalune, ühiskonna algrakute ja selle algrakutele väärtuseft oleneb terve ühiskonna ilme. Ei ela ka ju haritud inimene üksnes enesele ja oma ümbruskonnale, waid teda juhitavad kõrgemad hupid ja püüded.

Mida kindlamad perenaise ideaalid ja sihid, seda kindlam on tema tegewuskawa, seda tugewamad tema püüded ja huvitatavam tema tegewuse põlv.

Iga perenaine peab teadma, milleks tema töötab ja mis tema tahab kätte saada, ainult siis on tema wäga tähtsal, laialdajal ja mitmetelisel tööl ka õigeid tagajärgi ja tema ettewõttel mõtet ning sihu.

2. **Teine printsiip — ratsionaalsus.** Perenaisel, kui ettewõtjal, tuleb oma ideaalide kättesaamiseks juhitada kodu majanduslikult ettewõtet täie mõistuse ja arusaamisega. Ta peab teadma, mil üht ehk teist jammu astuda ja milleks seda teha. Tema ettewõtte käsi käib hästi, kui ta juhib kogu organismi ratsionaalselt.

Perenaine vajab arenenud intellekti, haridust, iseiseiswat mõtlemise ja otsustamise wõimet, et suudaks loomata tööd teha oma rahwa ja riigi heaks ja õnneks.

Ei ole kaugel aeg, mil arwati, et naisel pole intellektuaalselt arenemist üleüldse waja. Temalt nõuti ainult tehnilist oskust, wajaksti igapäewastes kodustes toimingutes. Üldse näenud need ajad juba möödnud olema, kuid alaliselt kuuleme mie ikkagi veel eitawaid seisukohti.

Elu areneb aga järjesti...

Et kõik ladusasti ja loogiliselt läheks, peab perenaine omama ka majanduslike mõtlemiswiisi ja sellest, näib mulle, on meie rahwal puudus. Iseäranis terawalt torgib see silma, kui kõrwu panna Ameerika ja Cesti perenaist. Ameerika on ju iseäranis majanduslikult mõtleja maa ja selle tõttu on siin ka kontrast nii suur.

Dige sagebaste tuleb ette, et meie taluperenaist ei arwesta oma talu saaduste ja töö jõuga. On, näiteks, juhtumisi, kus teenija-tüdruk toimetab kodus ketrust, saades 1500 mrf. kuus + ülespidamine. Kui rehkendame ülespidamise peale ka 1500, on teenija palg 3000 mrf. kuus, ja arwesta-

des talwel 10 töötundi päewas, makstakse teenijale töötunni eest 10 marka.

Et ühte naela kinaft lõnga walmis ketrata, kulutab tema ligikaudu 10—12 töötundi, mis teeb wälja 100—120 mrf. naela kinaft lõnga ketramise eest. Wabrikus tehakse aga sama töö ära umbes 50 mrf. eest. Ei taha ütelda, et kõik perenaist sed a teelid, kuid seda tuleb siiski ette ja see näitab majanduslike kalkulatsioonide puudust. Üldse võib sageli kuulda üteldust „seda saab ju omaft majapidamisest — see ei maksa midagi“, kuid ka oma majapidamise saaduste ja oma pere tööjõu juures peaks arwestatama otstarbekohasuse ja tulujusega.

3. Kolmas printsiip oli standardiseeritud olukord ja tegewus.

Arwan, et ka perenaine töötab parema meele ja suurema eduga, kui temal oleks töötamises soodne olukord. Wastawa olukorra saame aga, kui hakkame seda looma juba m aja ehitamisega ja siis selle sisseseadmiseega. Etan tuleb ehitada nii, et see oleks hõlbus ja kerge korras hoitda ja puhastada, ning võimaldaks igajugu majas ettetulewaid toiminguid läbi wiia kiiremal ja wähema jõupingutusega. Waja konstruktuur ise suurendab ehk vähendab tarwiliku kogusummat.

Iseäranis rõhku tuleb panna kõõgi ehituse ja selle sisseseade peale, sest see on perenaist kõige suurem ja tähtsam töökoda. Nagu wabrikus on iga riist omal kohal ja oma nõuetele wastam, niisama peab see olema ka kõõgis.

a) Asetada ja grupppeerida kõõgis tööriistad wastawalt tegeliku töö korrale — on kõõgi peantõue ratsionaalse majapidamise juures. Iga protsessi jaoks olgu oma teatud koht ja selle juures wastawad tööriistad. Tihhti ei nõuagi see meil suuremat kulu, waid juba mõne asja ümberpaigutamine parandab märksa sejutorda, vähendab perenaist jalakulu, peamaema ja tööaega.

b) Wäga tähtis on ka, et töötamise pind oleks perenaist kaswule wastaw, et ta ei pruugiks küürutada oma selga ega pingutada muskleid üle kõrge laua. Kõha seis töö juures tähendab wäga palju, mil määral wäsimuse nõred inimese kehasse tekitavad. Wäsimust tuleb aga eemale hoitda — see on tarwilik enese tervise ja meeleolu, ning ka teiste meeleolu pärast.

c) Teine pingutuste ja wäsimuste arahoidja on istik. Majas on palju töid, mida võib toimida istudes. See on üks wale arwamine, kui lausutakse istukil töötajate perenaist ja teenijate kohta, et nad on laisad. Istudes saab suur osa pingutustest töötaja kohus ja jalges eemale hoitud ning tema võib kogu oma energiaga anduda tööle.

(Järgneb.)

A. Martin.

KROONIKA

E. N. Viidu ja Cesti naiste karstusliidu märgufiri üheministrile Naispolitsei küsimuses Cestis.

3-ast Üleriikline Naiskongress (peetud 1925 a.) harutades naispolitsei ellukutsumise küsimust, wõttis wastu järgmise resolutsiooni:

„Arwesse wõttes naispolitsei tööd ja häid kogemusi paljudes wanemates riikides, kus naispolitsei juba pikemat

awga tegutses ja tema erilist ülesannet, tunnustab 3-ast Üleriikline Naiskongress häbatarwilikut Cestis naispolitsei nimega politsei hoolbajate ametisse seadmise, mõne olemasolewa politsei haru juure ja palub naisorganisatsioonide Viitu ühes naiste karstusliiduga samme astuda, et see tege-likult läbi wiidaks.“ Naiskongressi otsust Teise, härra Ministri, teatawaks tehes, ning tunnustades naispolitsei ellu-

kuusimise tarvidust, on meil, allatirjutanud naisorganisatsioonidel, au Teie korraldust paluda naispolitsei organiseerimise töös, sellejuures tähelepanu juhtides alltoodud asjaoludele.

Wälisriikides, kus politsei organisatsioonid ka naised tegevisevad, on tunnustatud tõde, et naispolitsei ei ole tekkimiseks seal mitte teoreetilistel kaalutlustel, wõi et arwati, et raiised politsei organisatsioonid kohti peaks leidma, waid sellepärast, et seda nõudis igapäewane tegelik elu, ning praktika õpetas, et oja politsei funktsioone tuleb naiste peale panna. Naispolitsei kohta Berliini rahvuswahelise politsei kongressil 1926 a. peetud referaadis tähendas ministriteeriumi nõunik Dr. Ward: „Et saa mingit kahtlust olla, et politsei, see tähendab riiklike eeskutim-wõimu suhted publikuga ja sellelega ümberpöördukt, kodanikkude suhted politseiga, on täielikult muutunud peale ilmasõja lõppu kõikides maades, kus warem politsei eneses kujutas autoriteetliku riigiwõimu wäljenduse.“ Toonitades, et jarnane arenemine ei ole uundiseks Politsei ajaloo, ning et hea wahelord publiku ja politsei wahel on esmalt läbi wiidud Inglismaa politsei reformiga, jättab Dr. Ward: „Et nagu selgub, tahetakse jarnaseid wahelordid, jarnast oluforda läbi wiia kõikides maades, ka seal kus waremalt selle peale ei mõeldudki, sellejuures püüakse teha seda järjekindlalt ja teadlikult, siis peaks sellest järeldada wõima, et naispolitsei organiseerimise wastu enam midagi ei tohiks olla, kus tegelik elu seda nõuab, peaks arwama, et on saabunud naispolitsei õitseaeg.“ Kuudas tähendatud rahvuswaheline politsei kongress naispolitsei küsimusele suhtub, nähtub kongressi poolt wastu wõetud resolutsioonist, kus naiste osawõtmise politsei tööst tunnustatakse nimel alal wäga soowitawaks ning kasulikuks kodanikkudele. Naiste politsei teenistusse wõtmist pooldab mitte üksnes politsei tegelaste pere, waid ka kodanikud, mida tunnustab näiteks illeilmilise Naistehäälkõiguse eest wõitlewa Liidu kongressi ofus (peetud 1926 a. Pariisis) kus soowi awaldati, et naispolitsei seatakse sisse kõikides nendes riikides, mis kuuluvad ülaltähendatud illeilmilise liitu.

Magu eelpool tähendatud, on ka meie 3-as naistkongressi pooldanud naispolitsei ellukutsumist. Kuigi meie politsei korraldusmäärused seda ei taista, wõib küsimus tekkida, kas meie kitiastes oludes ilhse tarwilik on naispolitsei ning kas leiub meie politsei organisatsioonid erilisi ülesandeid, kus meil naispolitsei tegewus otstarbekohasem oleks, kui meespolitsei. Selle küsimuse peale tuleks küll jaatawalt wastata, kui meie politsei tegewust tahetakse waadelda kui sotsiaalset tegewust ning sellest wälja minnakse, et politsei ülesanne on kõige pealt ta k i s t a w a l t kuritegude ja ülesastumiste suhtes tegutseda, arahoida halba, nii palju kui see politsei wõimuses seisab.

Magu teada, seisab tähtsam oja naispolitsei tegewusest, kus ta ellu kutjutud, hädaohus olevate naiste ja laste eest hoolitsemises ja nende järelewalwes. Ka meil on juhtumisi, kus politseil heakorra ja julgeoleku huwides naiste-laste ja allealistega tegemist tuleb teha, kuid on ka juhtumisi, kus ta nende heaolu eest hoolitsejana, kaitsjana peab tegutsema. Meil maismates seadustes on see wiimane funktsioon tihtigi ette nähtud. Nii keelab, näiteks, meie awalikkude ettekannete seaduse (R, T. nr. 43-1923) § 13. lapi 4 a. wanaduseni awalikkudele ettekannetele kaasa wõtta (wäljaarwatud laste ettekanred ning etendused wabas õhus). Sama seaduse § 2 kee-

lab allealistele alla 16 a. wanuse (haridusministri on õigus seda keelbu ka wanemate koolilõpilaste peale laiendada) restorandides, tabareedes, kofwikutes ja teistes jarnastes ettemõeties, kus alkoholiisi jookte kohal tarwitamiseks müüakse, peakuwaatajatena ning kuulajatena wiibida, samuti ülesasturda neil ettekannetel. Ka keelab tähendatud seaduse § 14 alla 16 a. wanuste isikute ülesastumise ilma wanemate wõi eestkõijate loata. On arusaadaw, kui tähtis on ka meil peale jätawegses õhtkonnas, kus noorjoo termilise sejutorra ja elukommete lodewuse üle feltkond kaebab, juft ühistonna huwides tähendatud seaduse täitmise järelewalwe, kuid millele tegelikult wähe tähelepanu pööratakse, olugi et politsei korraldaja awalikul ettekandel wiibib. Et ole ka wäheja tähtis (ga piirituse ja alkoholiiste jookide müügi seadusega (R. T. nr. 50-1927) § 35 ja 36 ning hoolkande seaduse § 34 politsei peale pandud järelewalwe, et allealistele alla 16 a. ning alg- ja keskkoolide õpilastele kooli wälismärgiga, ei müüdata kangeid jookte ja tubakat, ning alla tähendatud wanuse isikuid ei wiibiks alkoholiiste jookide müügi kohtades

Et ole kahtlust, et ka meil naine oma psükoogiiliste omaduste tõttu kaasa juudab aidata wälispolitsei laialdaste funktsioonide siwendamise töös ühistonna, eriti naiste ja laste häädole huwides ning et ka kaasa mõjub humansete wahelordade arenemises politsei ja rahwa wahel. On teada, et juhuslikult etjiteele sattunud isikute, eriti naiste ja laste suhtes, politsei karm karistus ja haawaw ümberkäimine mitte karandawalt ei mõju, waid neid maitswa korra wastu waeulikuts ja juhtumiks teeb. Sellepärast peaks ka meie politsei organisatsioonid naistel koht leiduma ning tema ülesannete hulka peaks kuuluma: walwe awalikkudel ettekannetel ja lõbustustel; alkoholiiste jookide müügi ja joogikohtade järelewalwe; politsei arestimajas kinnipeetawate naiste eest hoolitsimine ja nende järelewalwe; aresti all olevate naiste jaatmine kohtusse ja tagasi; tarwilikul korral nende läbiotsimine; naiswõmajade kontroll ja järelewalwe; patrolleerimine tänamatel, partidel, awalikkudel platidel jne.; ettekandmine wastawale politseijuhtile juhtumistest, kus on tegeumist toore ümberkäimisega lastega wõi isikute perekondade halbade elutingimustega; naiste ja laste jaatmine arsti juure, kus see wajaalik jne.

Et naispolitsei laialdajets tegewusmäljats juuremad linnad on, siis tuleks meil naispolitsei eeskätt Tallinnas ellu kutstuda. Magu eelpool toodud naistkongressi resolutsioonist selgub, ei soowita meil naispolitseid isejaiswa asutusena näha, waid et naispolitsei ametisse seataks mõne olemasolewa politsei haru juure.

Urmeisse wõttes, et naispolitseil wälispolitsei ijeloomu kundwaid funktsioone täita tuleb, oleks soowitaw Tallinna politsei prefektuuri juures naispolitseid naiskomisjari juhatusel moodustada. Et naispolitsei ametnikud edulalt wõiks tegutseda, peaks nad hoolikalt walitud olema, ning wähe-malt keskkooli haridusega ning politsei konstaabli kutsetunnistusega, kuna aga komisjaril oleks soowitaw kõrgem haridus, politsei kutsetunnistustega ning põhjalikud teadmised mõne wälismaa naispolitsei tegewusest, milleks teda enne ametisse määramist tuleks wastawasse riiki õppereisule jaata. Oma ülesannete täitmisel peaks naispolitseil sellekohane märk-wõit worm olema, ning samad õigused kui meespolitseil wastawas-afimes.

G. M. Viidu märgufiri haridusministrile.

3-as Eesti ülemaaline naiskongress, pühendades kasvatuse ja haridusküsimustele suurt tähelepanu, rõhutas kino ja ajakirjanduse halba mõju noorpoole ja otsustas, et tänapäeva kasvatustlike ülesannete hulka kuulub nende pahebe vastu võitlemine kõige energilisemate abinõudega.

On möödunud 2½ aastat viimastest kongressidest, kuid tegelikult pole muutunud midagi. Noorjugu käib kinodes sülelastest alates, kätidakse kõigil eeskawadel, sest sisepääs teostub takistamatult. Maaft madalast tutvuneb poisike ulaluse ja igasuguste peadpöörivate trikkidega, waraste ja petiste „wägitegudega“, joodikute ja roimarite eluga, armu- tangelaistega waeft uulitsapoiist rikka miljardäärini. Tütarlapses äratab ekraan juba warakult igatsuse priistawa elu järele, uhtete riiete ja ehteasjade kired, mis olnud tütarlastele alati kumistawaks kiwiks. Kinodraama õpetab noori ihkama rikkust ja kuulsust, lõbu ja hiilgust ning põlgama tööd ja waewa, samuti oma wanemate ihksat kodu. Kinodraama äratab noortes enneaegu sugulisi tundeid ja sisjendab nendesje kurameerimisihha juba lapseas. Kino uste ees võib leida sageli lapsi kerjamas raha kinno pääsemiseks. Pole wähesed juhtumised, kus uulitsalapsed just kino mõjul arenewad warasteks ja roimariteks.

Meie ei eita kino haridusliku tähtsust. Sead kinopildid, kus lawastatud wäärtuslik siju, woiwad ainult harinawalt mõjuda. Kino võib olla väga heaks õppewahendiks. Kuid meie kino on halb, harwa effib tema ekranile mõni wäärtuslik film. On hädatarwilik tõsta kino tasapinda ülbje, sejt halwad kinopildid ei mõju ainult rikkuwalt noorpoole, waid mõjuwad allakiskuwalt ka täiskaswanute peale. Sugulised kired ja joomakomme, kurikaldumused igat seltsi, leiaawad ergutust pahatõhti halwast kinofilmist.

Gra minister! Teid on kutsunud wabariigi kodanikud oma ehtuse kaudu juhtima eesti rahwa waimlist elu. Teie poole pööramegi kõige tõsisema palwega, tehke kõik, mis Teie wõimuses kino tasapinna tõstmiseks meil. Palume Teid eriti silmas pidada noorjugu, ärge laske lastel hukkuda kino märgitawas õhkkonnas. Meil on olemas seadused ja määrused (awalikude ettelannete seadus 7. märts. 1923 a., sise- ministeriumi sundmäärus 2. apr. 1925 a. jne.), mis peak- sivad ktsjendama noorte kinoelamist. Kuid nende seaduste ja määruste täitmist ei kontrollita. Kui waeft seisabki kino- kulutustel märkus: sisepääs alaealistele mitte lubatud, — siis on see waid reklaamiks. Gra minister! Tarwitage oma wõimu ja seisukohta sarnase kontrollaparaadi ellukutsujamiseks, mis tõesti hotaks eemale meie noorjugu temale mitteko- haseft kinoeskawast.

Pea sama palju muret teeb meie kasvatustlike mõju seisukohalt ajakirjandus. Ajalehte loetakse igas perekonnas, loeb noor ja wana. Siialdufed, kõmulikkus, kerge siju pais- tab eriti meeldima praegusaja noortele. Mit loeb väga suur % noori meie näballehti, mis teatawasti eriti sensatkooni- likfed püüawad olla oma sifuga.

Meie päewalehed unustawad samuti ajakirjanduse kõrge ülesande. Wehte kogutakse materjali sellest seisukohalt, kuidas laiemalt ringkondi lugema meelitada. Kirjeldatakse wägis- tamise ja tapmise lugusid kõigis peensustes. Ebakõlbliised armulugude kirjeldused on ajalehtis harilik nähtus. Ka awa- likkude tegelaste sagedased üksteise mahategemised ei wõi rahwusliku kaswatuse seisukohalt head mõju awaldada noor-

poole. Wiimase aasta jooksul on meie päewalehed weel eri- liht lähelepanu pühendanud Pariisi moodidele. Tutwusta- taks põhjalikult Pariisi moedaami ilustamiswahenditega ja tema hiilgawa garderoobiga. Noored tütarlapsed on need, kes moekirjeldusist otsukohe õpetust wõtawad ja Pariisi moe- daami oma ihaldatud eeskujuks waliwad. Tagajärg: meie noored on oma enamusese halwad õpilased (on ju nõrkade õpilaste arv praegu koolides kohutawalt suur), nad on lo- hafad koolitöös, nad ei tunne humi ka ühegi muu tegewuse vastu. Tütarlapsed unistawad waid Pariisi moedaamist ja mureta, lõbusast elust keset rikkust ja kuulsust. Kuid eesti tü- tarlaste ideaaliks ei tohiks ometi olla kergemeelne Pariisi moedaam, eesti naise peale paneb elu kõrgemaid ülesandeid.

G. M. Viit kawatseb ise lähemal ajal esineda märgufir- jaga G. Ajakirjanikkude Viiduse, kuid meie palume ka Teid, hra minister, tarwitada oma seisukohta ja mõju meie aja- kirjanduse terwendamiseks.

G. M. Viidu märgufiri Ajakirjanikkude Viidu juhatusle.

Ajaleht lugemiswarana rajab endale teed kõige laie- matesse rahwahulkadesse. Snnnalt kättesaadaw igaihele, lei- dub ta igas majas, talus, igas perekonnas. Jfka enam asen- dab ta wähem kättesaadawa raamatu ja tema poolt kuulu- tatud mõtted, ideed saawad warsti kogu rahwa ülbmaraks. Kõllalt wõimas ja hädaohtlik relw selleks, et ta käsitataks teatud asjatundlikkusega, mõtlikkusega kui ka — wastutusega.

Suure osa ajalehe lugejaskonnast moodustab noorjugu See on selle lugejaskonna kõige erkjam, kõige wastumõttlikum ja tundelikum osa. Tänapäew ammutab ta ajalehest mitte ainult oma informatsiooni igapäewaste sündmuste kohta, waid ka võib olla mitte tähtsusetu osa oma ülbhariduseft ja mis wast kõige tähtsam, tee oma ilmawaate väljakujunda- misese. Kuna täisealisel lugejal oma kindel ilmawaade on wälja kujunenud, puudub noorel see kogemustele tugenew arwustuswõime, mis temal lubab eraldada head halwast, ehtjat mõtlist, tarwilikku ülestiigseft. Sellepärast on ta pea- aegu kaitsetult awatud mõjudele, mis igast kiisest tema peale tungiwad ja tema iseloomukujunemisele woiwad suurimat mõju awaldada.

Eesti ajakirjandus on enda määratud mõju eriti noor- tele hingedele õieti hinnates noorjoo patriootliku meeluse arendamise wõtnud enda lipukirjaks ja püüab igal wõima- likul juhusel noorpoole sjsendada arusaamist riikliku ja isa- maalise mõtlemiswiisi tähtsuseft. Seda täiel määrral tun- nustades julgeb G. M. Viidu juhatus loota, et meie ajakir- jandus ka enda osa kohta meie noorjoo kõlblike iseloomu kujunemisel teadlik on, pöördudes sellepärast G. M. Viidu poole palwega, kaasa aidata mõnede ebasoowitawate näh- tuste kõrwaldamiseks meie ajakirjanduses. G. M. Viit ei mõtle eitada, et ajakirjanduse peaulesanne on mitte niipalju kas- watamine, kui lugejale täieliku informatsiooni andmine kõigest, mis maailmas sünnib. Koolimata sellest julgeb ta loota, et samuti nagu ajakirjandus esimese järgu ülesandeks on tunnistanud patriootlikku ja riikliku mõtlemiswiisi aren- damise, ta sama tähtsaks loeb ka noore inimese kõlblike kas- watamise.

Hädaohtu sellele wiimasele näeb G. M. Viidu juhatus mõnes kombes, mis meie ajakirjanduses wiimastel aastatel wälismaade eeskujul ifka enam on harrastusele tulnud. Seal on näiteks kuritegude, wägistamiste, mõrtfukatööde,

enestapjate jne. esiletõstmine rasvase trükgiga ja suurte filmapaiskivate pealkirjadega, kusjuures sagedasti kirjelbus on morustatud kõige täpsemate üffikasjadega kuriteo käigu koh- ta mis ärritab arvustusvõimetu lugeja tooremaid instin- te, seal on Pariisi moedaamide rafineeritumate mõtete efi- letoomine (rindade ja puusade kuivatamine, puuderdamine, minkimise õpetus jne.), kõige kallimate toalettide, viimaste moeüldiste ja — külluse kirjeldamine, mis on isegi suurtes maailma tsentrumites ainult õige piiratud kildkonna erihu- wi ja meie lugejas, eriti noorte tütarlaste hulgas, asjata äratav iha tihhise, välispidise väärikultuuri järele ja selle ülehindamist.

Demoraliseerivaks nähtuseks mitte ainult noore, vaid ka täisealise lugeja suhtes loeb E. N. Viidu juhatus ka ofas ajakirjanduses valitsevat kalduvust, elunähtusi ja sündmusi hinnata mitte nende ühiskondliku tähendusele ja tähtsusele vastavalt, vaid ainult sedamõrd, kui mõrd nad pakuvad tänuiliku sensatsioonid materjali ajalehe numbrile. Näiteks näeme sagedasti pilget ja hirmutust ühiskondlikust viletsusest tingitud nähtuste kirjeldamisel, kus rohkem oma kohal oleks kaastunde ja arusaamise äratamine, näiteks kohtuasjade kirjeldamisel jne.

Juhtides E. N. Viidu tähelepanu nendele eitavatele nähtustele meie ajakirjanduses, julgub E. N. Viidu juhatus loota, et E. N. Viit meie noorsoo vaimlise ja kõlblise arene- mise huvides ei keeldu siin esile toodud mõtteid harutusele võtmast ja oma mõju maksma panemast selles mõttes, et meie ajakirjandus tagasi pööraks selle kõlblise tõsiduse pin- nale, millele kuulumist ta endale oma parematel aegadel auasjaks on pidanud.

E. N. Viidu märgukiri Võru linna- ja maakonnavalitsusele.

Käesolevaga on E. N. Viidu juhatusel au juhtida Võru Linnavalitsuse tähelepanu alljärgnevale.

Teatavasti on laste termishoid üks tähtsamast ühis- kondliku termishoiu aladest, millele peavad suurimat tähele- panu pöörama nii riik kui ka omavalitsused.

Lastetermishoiu eest hoolitsemise otstarbel on meie lin- nades sisse seatud emade ja laste nõuande punktid, kus an- taks nõu ja arstiabi rasedatele naistele, teostatakse termis- hoidlikult kontrolli jündinud lapse üle ning varustatakse noori emasid tarvilikkude juhataste ja näpunäidetega lapse toit- mises ja tema hoolitsemises. Võrreldes meie linnade nõu- andepunktide konsultatsioonide ja visiitide arvu, selgub, et kõik punktid laugeliki ühesuguste tagajärgedega ei tööta. Nii näitavad arvud, et Tartu nõuandepunkti tegemus ula- tab peaaegu Tallinna 2 nõuandepunkti tasapinnani, waata- mata sellele, et Tartu elanikkude arv rohkem kui 2 korda Tallinna elanikkude arvust vähem on. Edasi selgub arvudest, et Tartu nõuandepunkti tegemus järjest kõneleb, kuna Tallin- na punktide tegemises tagasihinevat mõis konstateerida.

Mis selle põhjuseks, selgub meie, peatudes kõne all ole- wate nõuandepunktide juhatajate-arstide juures. Tartu nõu- andepunkti tegemust juhib eriteadlane lastearst, kes kogu oma tödjo nõuandepunktile pühendab ning mingisugust muud kõrvalametit ei pea. Tallinna nõuandepunktide juhatajateks on arstid, kes, efiteks, mitte lastehaiguste eriteadlased pole; teifeks, nõuandepunkti juhataja ametit oma mitmesuguste muude ametite juures kõrvalametina peavad. Sellest tuleb

li, et Tartu nõuandepunkti tegemus suureneb, Tallinna punk- tide tegemus aga väheneb.

Kuna lastetermishoid ühiskondlikus termishoius kõige tähtsamat osa etendab, emade ja laste nõuandepunktid „Gaoj — 'qwanqunjo wuqianba; tawjhu; uia ubu gaoj; N Viidu juhatus, kellele emade ja lastetermishoiu küsimused väga lähedal seisawad, oma otsekohefeks kohuseks Võru lin- nawalitsuse tähelepanu eelpool kirjeldatud emade ja laste nõuandepunktide tegemise tagajärgedele juhtida, paludes Linnawalitsust hoolt kanda, et Võru emade ja laste nõu- andepunkt oma otstarbele ja emade ning laste termishoiu nõuetele edaspidi täiesti vastama saaks.

Selleks efitab E. N. Viidu juhatus järgmised põhimõt- ted, mis sugustega tema tõsifelt arwestada palub:

1) Emade ja laste nõuandepunkti juhatajaks peab ole- ma arst-eriteadlane lastehaiguste alal ja asjatundja laste ühiskondlikus termishoius.

2) Emade ja laste nõuandepunkti juhataja-arst peab end täiesti oma tööle pühendama ja ei tohi mingisuguseid kõrvalametiteid seal juures pidada.

3) Linnawalitsus peab määrilifelt hindama nõuande- punkti arsti tööd ja temale selle eest vastawalt tasu mak- ma mitte alla 150 krooni kuus.

Vastawalt 3 üliriikliku naiskongressi poolt nowembris 1925 a. vastuwõetud resolutsioonile, mille järele „nõuda igale termishoiu arsti kohale, kus tegemist ainult naiste ja lastega, saaks määratud wastaw eriharidusega naisarst ja saaks wabaõtatud järle-järgult kõik meesarstid, kes praegu tegemuses emade ja lastefaitse afutustes, sedamööda, kuibas leiduwad kohajed jõud naisarstide seas, kes neid oma ette- walmistuse poolest asendada wõiwad“, — tuleb tulewikus nõuandepunktide arstide määramisel ühesuguse ette- walmistuse ja teadmiste juures naisars- tidele anda eesõigus. Naisarstid töötawad praegu nõuandepunktide juhatajatena: Pärnus, Wiljandis, Narwas ja Petserimaal ning igalpool suure eduga. Nõnda, näiteks, on Wiljandi nõuandepunktis, mis sugune meesarsti juhata- selt naisarsti kätte üle läks, kaswanud konsultatsiooni arv 5 pealt 10—15 peale.

Lootes, et Võru Linnawalitsus E. N. Viidu juhatusel märgukirjaga tõsifelt arwestama saab ja tarwilikke uuendusi mitte kauge minewiku peale edasi ei lüfta.

Mina Bang surinud.

Proura Mina Bang, esimene naisminister Taanimaal, üldje esimene naisminister, juwi 25. märtilil jüdamme ra- handusele. Ta oli palju aastaid kohtuademookraatlike par- teti liige ja tuntud ajakirjanikuna ja naisõiguslaseana. 1918 aastal waliti ta Taanimaal riigipäewala liikmeks ja joi wars- ti haridusministeriumi liikmeks. Ministerina teidis Mina Bang üldise lugupidamise ja tema teeneid sellest ajast hin- nataksje Taanis kõrgelt.

Küsimused ja kostmised

Wastus küsimusele nr. 7 (Märkte Häälles nr. 3). Kete küsimusele on waste wastata, seft kete ei ülle, kos kete kõuna- wõit õhtuõõditi foorwille korraldada. Samuti pole teada, kui

kaaliks pidu mõis minna, puudub ka küllaliste arv, mille tõttu nõuandmine vastendatub. Lauakattimisel on tingimata vajalikud lilled, nimelt lõiklilled, mis vabalt asetatud madalatesse vaasidesse. Näiteks mõis juurem, lilledega täidetud vaas olla asetatud kejet lauda, ning sellest tahelpool samade lilledega täidetud väiksemad vaasid. Ilus on laudlinale fias- sinna asetada väikesteid lõiklilli, näit. iga toha juure paar õit lehestestega, kuid need lilled olgu siis värvilt koos- kõlas vaasiosetatega. Väga kohased hõbepulma lauade on teatud tooni lilled õied. Suure tähtsuse rõõmulise loomisel omab laudlina, samuti searvits, noad-kahvlid, laasid veivillakaid, siis ka hoolatoojaid, varustatud luust laujatatega ja korvakihtu koetud laual on vajalikud ka riidest juuraid. Suuremaks lõunaks pakutakse harilikult 4 toitu: 1) supp, 2) soe kalatott, 3) praad, 4) magustoit. Kohajamad supid farnasets lõunaks on hea lihaleem, mille juure antakse õige väiksed pirukad, pasteedid, juustukangid jne. Ka on kohane mõni teine parem supp. Keedetud kala (forell, lõhe jne.) ho- lantid ehk sidrunikaspega, kala kaunistatud sidruni lõikude, jalati ehk poterijselli lehtedega. Kala juurede aratlike väikesed ümmargused kartulid (keedetult). Kohajamad praad farnasets lõunaks oleks juurem mees- või kodulinna praad, kuid aprilli lõpp pole kindel hapnise aeg. Sellisepärast valitagu mõne kodulinna liha. Väga kohane on terveist praetud seapeel, mis maitsvam ja rasvamaesem kui praetud hinf. Väga kohane ning ilus on vajikajelja praad, mõis aga ka loomali- ha praadi tarvitada. Prae juurede aratlike pruunid praetud ehk rasmas keedetud kartulid, aiarvillja, näit. porgandid, kon- jerveeritud ube, lillekapsad jne. Salatiks on kohane mõni magus-hapu salat ehk voheline lehesalat. Magustoitudeks on väga kohane mõni kreem. Väga hästi sobib ka polme, ma- hane hort, loof. Seelika järele on kohane magustoit karvend ehk mitmesugune puuvilj tarvendis, ka kompot.

Zoogiks kasslaste lauade kohajem kahesugune lahjen- tud mahl, näit. sidruni ja ka punane mahl; võimane kaunis- kas ka lauda.

Pidulikkubel juustel seervertatse farnast lõunat hõlpsen ja arusaadavalt jääb siis õhtujook lihtsamaks. Näit. kas külmad moosleivad, ehk ainult külmad hoitud ja tee, küpsiste, koostidaga.

Sootvite juuremat õhtujooki korraldada, oleks hoitud loob järgmine: 1) külmad hoitud (Beerling, kulu, küll, angerjas, juustujutt jne.), pasteed, mõni külm salat, külm praad jne. 2) Soe kala ehk marmatott ehk soe piruk, 3) lihatott, 4) ma- gustoit ehk tee hoidi või küpsistega.

Need oleks ümbrklaudjed näpunäited, ruum ei lüba ühtis- asju tuua.

H. S.

Wastus küsimusele nr. 1. eelmises numbris.

Meeste arvamine, nagu ei seisaks naised nendega wain- tijelt ühesõrgusel, on, minu arvates, tingitud peaaegu täielikult wamadest, iganeud eelarvamistest, kuid juurel mõõval on selles wist süüdi meie naised ise. Naiste arwamised ja nende wainilime laad erinewad sageli meeste omast, kuid see ei tähenda ammugi weel, et nad wainilijelt alawäärustilised on! Naised ei peaks oma wainilist erinewist mitte hääne- ma, waid sellele tänapäewa wainilornas nõudma eluõnigi. Ühtlasi tuleb aga meelespidada, et wäga sagedasti naiste waini- murelu on tõesti wähem arenenud kui meeste oma, juba sel

lihtjal põhjusel, et ka haridus ja wainilised huwid wähemad on kui meeste omad. Üldiselt on aga terwes maailmas juba õhuselise jõudud, et mees ja naine on nii wainilijelt kui teha- tijelt ühewäärustilised inimesed, kui ka nende mõimed ja omandused pole mitte ühesugused.

N. S. Luigeja N. P.

Wastus küsimusele nr. 2. eelmises numbris.

Seaduslikuks abieluks nimetatatse abielu, mis on tun- nustatud riigi seaduste laudu, j. t. abielu, mis on registree- ritud meie perekonna seisu seaduse järele, kuna waba abieluks nimetatatse tahe inimese waba kooselanist, mida seadus ei loe selleks. Naiste on teletada nende tahe abielu wõnni hü- weid ja pahesid. Dar aga selge, et meie praeguses ühiskon- nas, mille liikmed meie kõik oleme ja mille seadused meie kohta maitswad on, mõlemad abielu poolad nii enese kui pe- rekonna huwide pärast abieluuna maitsawa korra sea- duste järele. Eriti iga naine peaks edistama seaduslikku abielu, nii enese kui oma laste huwides.

K. L.

Wastus küsimusele nr. 3 eelmises numbris.

Kiitajate kinga faab laiemaks wõnitada sellega, et jalgga tõnnatatahe märg hult ja lastatse see kiitja kinga sees, jaldas araluitwada. Selle tõttu paendub king laiemaks. Wõimajel ajal leidub ka igas juuremas jaapaaris eriline massin, mil- lega kingi laiemaks wõnitatakse.

G. T.

Wastus küsimusele nr. 4 eelmises numbris.

Wärskelt wõnnitud põrandaid on kerge läikwaid hoida. Weid ei tohi ainult mitte seebi ja hõudaga pesta. Sooda jula- tab wõnni ära ja seep wõtab kengesti läike ära. Hea on värskelt wõnnitud põrandaid paar korda wädalas läbte- tud piimaga üle piistida — nad hoitudud niitwiisi kawa uutena. Ka on hõwitata salmiat, mida ühe ämbri woe pea- le wõetatse umbes 5 supilujita täit. Wähemalt kord wädalas peaks sellega põrandaid puhastama. Kui wõnnitud põrand on oma läike kaotanud, kuid wõnn piistid weel, siis faab neid järgmiselt värskendada: üks tallõreku täis linaseemne õli segatata tahe munawalgega ja selle seguga õõrutata salmiati weega puhastatud põrand hõkse. Pärast õõrutata põrand puhata, kuita lapiga läikima. Enne tarwitamist peab põrand täitja ära kuitwama — ka on siis läikid ja ilbe.

H. S.

Luist küsimusi.

Küsimus nr. 1. Kuidas eemaldada pleekimata lina- sest riidest hõnne ja musta hõnne plekid? N. T.

Küsimus nr. 3. Kuidas puhastada kammi? N. T.

Küsimus nr. 4. Kuidas pesta poemilast kleiti nii, et ka oma nägusust ei kaotaks? N. T.

Küsimus nr. 5. Dien juur toakillede sõber ja tahat, et nad hästi oleks hoolitsetud, kuid nende pidamine ei õnnest- tu mul. Palun juhataust, mis häwitataks toakillede pottidest wäikesed, walged, käharnased putukad, mis ajuvad pottides, pealnisstes kühitides? N. S. Luigeja lõnnus.

Küsimus nr. 6. Misjugalstel taalilheel oleks soowi- taw panna sooja weel poti aluskele ja mil ajal? Seejama.

Küsimus nr. 7. Dien hädas kõõmaga, mis näotab juukseid ja tundub endal priinikuna. Palun juhataust, kui- das puhastada pead farnasest walgest peatõõmast. N. S.

Komplektiinidest (vitamiinidest) ja nende tähtsusest meie toitudes.

Viimase aastatuhande jooksul on toitudes leitud rida uusi aineid, millest enne midagi teada ei olnud. Alguses nimetati neid vitamiinideks (vita = elu, amiin = lämmastikku sisaldav ollus). Seda nimetust tarvitas kõige esiteks poola teadlane Funf, märkides sellega mitmesuguseid tundmatuid aineid, mis sisaldasid lämmastikku. Kuid pärastised uurimised konstateerisid veel uusi aineid, mis lämmastikust vabad, ja neid aineid ei võidud ometigi amiinisisaldavateks nimetada ning sellepärast võeti uus nimetus tarvituks — kõiki niisuguseid aineid tähenndati k o m p l e t t i i n i d e k s. Särilikus kirjeldavas keeles nimetatakse neid ka järgedasti täiendussaineteks, sest et nad harilikku toitu täiendavad täisväärtuslikeks toiduks.

Praegusel ajal eraldatakse kuut liiki täiendussaineid, kuid nende arv võib veelgi tõusta. Endise toitlusõpetuse järele pidi inimese toiduks jätkuma muuvalgest, rasvast, süsivesikutest ja mineraalainetest, kuid kliinilistest tähelepanekutest, samuti ka katsetest loomadega on selgunud, et inimesed ja loomad ainult nimetatud ainetest elada ei saa. Loomulikud toidud peavad sisaldama nimetatud alosade kõrval veel teisi tundmatuid aineid, mis ainetevahetuse käigus eriti kasvamisjärgus tingimata tarvilitud ja mille puudumisel rasked ainetevahetuse ja kasvu takistused ning rüved tekivad.

Süba algusest peale paistis selge olemat, et uued tundmatud toiteained ei võinud olla organismi jõuallikaks seni tuntud toiteainete mõttes, sest neid näis organism niivõrd vähesel määral vajavat, et muu toidu kõrval nende energia väärtus peaaegu null näis olemat. Mõisugune on nende keemiline koostis, ei ole veel suudetud kindlaks teha.

Täiendussainete olemasolu peale tuldi enam - vähem juhuslikult. Sda Masias pandi tähele, et kuld ja wangid, kes ühehülgsel toitu söid, eriliselt koledat haigust põdesid, mida Sda - Indias beriberi, Jaapanis kasse nime all tunt. Haigus esineb mitmesugusel kujul, osalt ühenduses meetõmega, kuid enamasti jääb

haige lahjaks ja nõrgaks; pärastpoole tulevad närvi- kava äritused, siis halvatus, millele lõpu teeb surm. Alguses arvati, et haiguse põhjuseks on piislasel ja haigus on makkav. Jääranis oldi Jaapanis sellel arvamisel, sest haigus lewines raudtee piirkondades. Snnestus tõendada, et haiguse põhjuseks on liiga ühetaoline toitmine riisiga, mis sellekohaste masinatega kestadest täielikult puhastatud. Minewal aastatuhandel pandi aga tähele, et haigus paraneb, kui haiget koormata riisiga toideti. Suba kui koortud riisile juurde lisati toidu hulka eemaldatud kliisid, hakkas haigus paranema ning haigus ei lewinud enam. Sõpukkuwõte sellest oli, et riisi keft sisaldab niisuguseid aineid, mis elule tarvilitud.

Esiteks oldi arvamisel, et haiguse peapõhjuseks on muuvalge ainete puudus, sest suurem osa riisimuuvalgest on koondunud just pealmisse kesta. Kuid need arvamisid ei leidnud tõendust. Siis peatati muuvalge puudusel, aga muuvalge ühenduused toidule mõjusid haigete terwise peale ennem halvasti, kui hästi. Siis läks torda poolatal R a s i m i r F u n f i l tõendada, et riisi kestas leidub lihtsamaid lämmastikku sisaldavaid osakesi, mis organismi loomulikult arenemiseks tarvilitud. Tema katšed lindudega näitasid, et süba nõdalaid keftnud haigust võis arstida toidule kestadest juurde lisamisega.

Saksa teadlane S h a u m a n n toonitas aga süba siis, et Funfi vitamiinid võivad küll warsti parandust esile kutsuda, aga täielikuks terwenemiseks on tarwis veel teisi kestas olemaid aineid, nii et linnud nende ainete puudumisel ikkagi on surmale määratud. Funfi vitamiine nimetatakse h i n g a m i s a i n e t e k s, sest et need kudede hingamist võimaldavad; teisi nimetati jälle alalhoidmisaineteks*) Sifaldab toit hingamisainet, aga mitte alalhoidmisaineid, siis jääb inimene kõhnaaks ja sureb

*) Wilemalt selle küsimuse üle leidub R a g n a r B e r g — Die Vitamine (Leipzig, 1927), mida käesolewa artikli kirjutamisel on tarvitatud.

lõpuks lihaste, erkude ning rahude kängu jäämisel. Siisaldab toit aga ümberpöörduvalt ainult alalhoidmisaineid, aga mitte hingamisainet, ferfiwad epile halwatusse ja kängujäämise nähted, mis surmaga lõpewad.

Need ained esinewad peaaegu kõigis meie harilikudes toiduainetes, kuid mitte kangeltsi kõigis ühesugusel määral. Näit. ei esine terawiljas need täiendusained ühtlaselt kogu teras, waid on koondunud idu osasse ja tuuma pealmisise kihsti, mis asub otse tera kessta all. Peenikeste jahusortide walmistamisel looritakse just see osa terast ära ja eemaldatakse. Sellepärast on peenikefed jahusfordid, nagu head piimlid, eelpoolnimetatud täiendusainetest peaaegu samawaesed, nagu meil tarwitusel olew riis. Peale selle häwitab kauem kuumendamine täiendusaineid. Näit. liha konserwidest neid seega ei leidu, olgugi, et liha, millest konserwid walmistati neist waene ei olnud*).

Järgnewad katsed inimeste ja loomade toitmisel puhaste toiteainetega tõiwad ussi üllatust. Selgus, et loomulik toit weel liht wees lahustuwat ainet sisaldama peab, nimelt k a s w u a i n e t, millest inimesed, loomad oma kehataalu saawutawad. Wuudub see kasuwaine toidus, siis jääwad peaaegu kõik näärmed kängu ja inimesed, loomad ei suuda toitu oma keha ülespidamiseks kasutada. Seda ainet on just seks tarwis, et noored olewised mõiksid kasvada, see tähendab, et neid aineid rohkem oleks, kui eluülespidamiseks hädasti tarwis. Wuudub see aine, hakkab noorte olewuste kapp ja kaal wähenema ja nad jääwad kõhnaks.

Sõuame aga parajal ajal weel niisugust toitu anda, mis sisaldab neid aineid, siis paraneb kängujäänud kapp pea ja ta hakkab jälle normaalselt edenema.

Ka seda wees lahustuwat kasuwainet leiame peaaegu kõigis loomulikkudes toiteainetes tarwilikul määral, kuid kõige wähem jällegi seemne tuumas. Ta näib olewat wastupidawam soojusele kui eelmised ained ja on selgunud, et ühefordne ettewaatlik pastöriseerimine, s. o. pikem kuumendamine 50—70 fr. C, talle palju wiga ei tee. Näib, et liha, kala, samuti ka raswad seks liig wände seda ainet sisaldawad, et normaalfet kaswu edenemada.

Uusi aineid tuli weel juurde. W. S t e p p näitas, et teatud raswades, eriti mõis ja kalaraswas (Lebertran) leiduwad uued elule tähtsad ained, mis „raswaslahustuwad kasuwained“ nimeteks saiwad. Ka neid on loomulikkude edenemiseks tarwis, sest et nende puudumine luude kaswu peale halwendawat mõju awaldab, samuti mitmesuguste rakkude, iseäranis aga raswarakkude õiget tööd raskendab.

Meie teame, et kõik elumid saawad õige lühike aja jookful uuendatud. Luude juures sünnib uuendamine sel teel, et wana luude materjal lahustub ja uus sellele asetub.

Raswas lahustuma kasuwaine puudumine toidus toimib luude lahustumise wanal wiisil, kuid uue ülesehitamiseks ei ole materjali. Sellepärast muutuwad

uued ifka nõrgemaks ja pehmemaks, sellele järgnewad walud nõrgenenud luudes, keha raskuse mõjul, wartsiti ei suuda luud keha raskust ja muskliste tõmbumist kanda, käänduwad ja kõwerduwad ifegi uskumatul kujul (Osteomalacia—luupehmenemine). Sel haigusel on palju sarnadust rahhiitiga (Inglisehaigus), mis juhtis alguses arwamiselle, et raswaslahustuwa kasuwaine puudumine on ka rahhiiti põhjuseks. Kuid põhjalikumad uurimised näitawad, et nad olulisemates awaldustes üksteisest täiesti lahku lähewad.

Mitte küllaldane keha toitmine kasuwainetega võib ka teisi tagajärgi esile kutsuda. Keha kaotab oma loomuliku wastupidawuse meid ümbritsewate piilaste wastu. Ka tekitab see filma haigusi, millele võib järgneda pimedaks jäämine.

Raswas lahustuwaid kasuwaineid leiame pea kõigis rohelistes taimes osades, wähem juurtes (kartulis aga peaaegu sugugi) wõi wiljades, kõigewähem aga jäilitusraswades (taimeraswades, õlides, loomaraswas, pekis; sellepärast puudub see ka kunstlistes taimewoides, margariinis jne.) Rohelistest taimesosadest läheb see kasuwaine taimesööja looma kehasse ja kogu siin peajasjalikul rahudes ja piimas (wõi!). Enamasti turjamaktsast walmistatud kalaraswas peituma kasuwaine rikkus; oleneb sellest, et see loom toidab enamat wäikestest mere loomakestest, kes endid toidawad wetikatest, mis sellest kasuwainest rikkad.

Raswas lahustuw kasuwaine on kõikidest täiendusainetest kõige püsivam ja wastupidawam. Kuumendamine kuni 120 fr. C ei häwita teda weel. Kuid hapnikuga kokkupuutumisel näib ta kaunis ruttu kaduma, mispärast ka wõi ja kuuwatatud keeduwili õhuga kokkupuutumisel selle õige ruttu kaotawad.

Sel pool tähendati juba, et rahhiiti põhjuseks ei wõi olla raswaslahustuwa kasuwaine puudumine toidus, õige ruttu tekitab rahhiit just nende rinnalaste juures, keda lehma piimaga toidetakse, sellepeale waatamata, et lehmapiim on iseäranis rikas raswaslahustuwa aine polest. Kuid mõlemate haiguste, s. o. luupehmenemise ja rahhiiti tundemärgid olid wäga sarnased, nii, et raske oli uskuda, et riendel ei ole ka ühesugused põhjused. Tõepoolest läks ameerika õpetlase Alfred Hesz'il korda tõestada, et on olemas täiendusaine, mis võib kaitsta rahhiiti eest. Tal läks korda ifegi jeda ainet kunstlikul teel saada. Lähtepunktiks oli temal walguise mõju haiguse peale. Ssegi alatoibetute juures võib haigust takistada, kui lapsi wõi noori looni, kas otsekoheste päikekiirte wõi sellekohase elamhõbe-kwarts lambikiirte läbi paistetakse. Ka raswada emal päikeseuannid wõi kunstliste kiirte mõju on juba nii juur, et rinnalaps on kaitstud selle haiguse eest. On teada, et need kehasse ainult mõne millimeetri sügawuseni wõiwad tungida, kuna luudeni nad ei ulata. Tähendab, nahas peab walgustuse mõjul mingi aine tekkima, mis weresse tungib ja sealt luudesse juhitakse. Sama. Hesz'il läks ka weel korda tõestada, et see on aine kolesteriin (Cholesterin) moonumisprodukt. Walgustatakse nüüd kolesteriinlahust kwarts-lambikiirtega, muutub mõjuta kolesteriin mõjuwaks rah-

*) Inglise sõjawägi ilmasõja ajal pödes Mesopotamias heriberi all tublisti, sest et sõdureid söödeti peajasjalikul lihakonserwide ja peene nifu jahuga.

hiitise arsti- ja kaitsemahendiks. Sellest eraldatakse ühte valgust kolesteriin moodumisprodukti ja see on nähtavasti õige antirahhiitiline täiendusaine.

Täiesti muidu mõjuta ained võivad rahhitiist pa-randada, kui nad aga kolestriini sisaldavad ja ultra-violet valgusega valgustatakse. Nõnda sai Hejz muidu mõjuta taimeõldest valgustamise abil mõjuvad ained. Sellele vastavalt leiame antirahhiitilist ainet eeskätt taime valgustatud osades, isearanis aga rohelistes lehtedes. Loomadel, kes rohelist toitu söövad, toguv see maks, aga emastel loomadel piima.

Weel ühe täiendusainega tutvustasid peasjalikult nerra uurijad: Weeslahustuva antistorkuutilise aine-ga. Selle aine puudumisel esineb inimeses hai-gus, mida nimetatakse storkuudiks (meil vene sõja ajal „hõnga“ nime all tuntud). Selle haiguse rüh-ma iselaad on ühelt poolt teha nõrgenemine nakkavate haiguste vastu ja peenikeste verejootete kergesti vere läbilaskvus, sama ka luurakkude moodumine.

Antistorkuutilist ainet leiame peasjalikult kõigis värsketes rohelistes taime jagudes, siis veel mõnedes puuviljades. Isearanis rikkad on apelsiinid ja sitrunid. Dumbes, pirnides, ploomis on neid väga vaheldajel armul. Jurviljades on teda ka võrdlemisi vähe, kuid puudub peaaegu täiesti lihas, kalas, munades, kuna piimas tema sisaldavus on õige kõikum: mida rohkem loomad rohelist värsket toitu saavad, seda rikkam on piim antistorkuutilisest aine-st; kuiwa toiduga söödetud lehmade piimas on seda ainet palju vähem, veel vä-hem aga praagaga toidetud lehmade piimas.

Selgub, et kõiki täiendusaineid leiame paremas koostises ja otstarbekohasemal kujul rohelistes taimeosades, isearanis just lehtedes. Kõik teised taime ja looma riigi toiteained võivad mõnel tingimusel sisaldada üht või teist täiendusainet küllaldajel armul, kuna mõni neist jälle puudub. Zmeklikul viisil on to-ma t siin erand, sest et ta kõiki täiendusaineid sisaldab. Piha toidud on üldiselt väga vähesed täiendusainetest. Üldse on looma riigi saadustest ainult munarebu ses juhtes erandiks. Emapiimas leiame ema terve toitmise ja eluviiside juures küllaldajel armul täiendusaineid rinnalapsle, kuid mitte lehma piimas, mis on maksika korralikult edenemiseks koostunud. Samuti on ka kõik seemne liigid vähesed täiendusainetest, kuna mõnes üks või teine aine juhustel rikkalikult ette võib tulla. Seal juures ajavad need peasjalikult seemne kestas või koores, mis pärast nad ka liidest puhtaks sõelutud peenikeses jahus puuduvad. Puuviljas leiame peaa-jalikult wees lahustuvaid täiendusaineid. Apelsiinides ja sitrunites ka antistorkuutilist ainet, kuna rasvas-lahustuvad ained seal harilikult puuduvad. Juured, mugulad on rikkad weeslahustuvate ja harilikult ka antistorkuutilisest aine-st, puuduvad selle vastu juure-malt jaolt rasvaslahustuvad ained. Eranditena efine-wad siin porgandid, naerid, kaalikad. Täiendusainete peasäilitajad on ikkagi roheli-sed taimed ja tomatid. Väga tähtis on see idee-si, et kõik täiendusained ilma

erandita väga tundelikud on õhu hapniku vastu. Mi-da kõrgemale tõuseb temperatuur, seda kõvemini mõ-jub hapnik, mille juures aga ka aja välistust arvestada tuleb, — pikaldane kuumentamine madal tempera-tuuril, näit. 50—60°C juures mõjub lõpuks kahjuliku-malt, kui lühifene keetmine. Kuumentamisel kannatab kõige rohkem antistorkuutiline aine. Salmasti mõjub ka kuivatamine, suitsetamine, soolamine, sest kuivata-tud ja kauemat aega säilitatud toiteained kaotavad juurema osa oma täiendusainetest, ka harilikul kon-serveerimisel lagunemad täiendusained.

Sellest selgub, et kui meie terved tahame olla, peame hoolitsema, et meie igapäevane toit sisaldaks võima-likult midagi toorest, täiendusainetest rikkaid aineid, kas näit. rohelist salatit, toorest keeduvilja või toorest puuvilja. Seega ja veel mõnedel teistel põhjustel on õige toitmise põhireeglits: S ü ü a m i i s - k u n i j e i t - j e t o r d a n õ n d a p a l j u k e e d u v i l j a , m u g u - l a i d , j u u r i j a p u u v i l j a , k u i k õ i k i t e i j i t o i t e a i n e i d k o k k u . J ä l g i m e j e l l e n õ u a n d e l e , k i i s e i o l e m e i l t a r v i s n i i j a g e d a m i t a r s t i j a a p t e e g i g a t u t v u s t t e h a . K a h l e m a t a n n i i a e d v a r i m t o i d u j a l v . S e l l e p ä r a s t k a s v a t a g e v õ i m a l i k u l t p a l j u k e e d u - j a p u u v i l j a n i n g õ p p i g e j e d a t e a d l i k u l t t a r v i t a m a .

Perenaise läte usaldatud toiduainetest võib valmistada odavat, tervet, maitsemat toitu, kuid ta võib ka jumala vilja muidu raisjata. Ja seda juhtub nii tihti. Araarmamata on need juhused, kus toit üle soolatakse mitmesuguste äritavate maitseainetega ära rikutakse, või kaotab toit üleküllisel kuumentamisel oma toitmise. Samuti läheb veel keeduvee ärandristamise ja krapatamise läbi ravilikkri ained kaduma.

Paremaks võrdlemiseks on toodud järgneval ülevaade Ragnar Bergi järele.

Rasvas lahustuv kasuaine:

Osundab kasvu, teeb vastupidavamaks nakkushaiguste-le, võimaldab loomuliku luude ülesehitamise ja rasvavarade tegevuse. Õhu kääs laguneb ka vahelhaaval, kuumentamisel kannatab ka selle vastu hästi.

Leidub: Rikkalikult „kollastes“ loomarasvades (või, mu-narebu, kalavast), rohelistes (värsketes) taime osades (spi-nar, salat kapsas), värvilistes juurtes (porgand ja tomaat). Eijemist sidet siju ja värvi vahel ei ole.

Vähe või puudub: Tagavara rasvades, isearanis taime-rasvades (margarin!), juureviljas, kartulites ja terades (kõrvilili, kaunvilil).

Puudumine põhjustab kasvuseisakut või kõhnumist, luu-pehmenemist (osteomalacia), silmalõhkust, (xeroptthalmia), puudulikkust vastupidavust nakkustele. Täielik, termendato mõju ainult koos wees-lahustuva kasuainega.

Weeslahustuv kasuaine:

Osundab kasvu ja võimaldab toiduainete vähenemist ke-has. Ergutab seedimist ja teiste näärmete tegevust, vähe-tundlik lähemal kuumentamisel.

Leidub: Küllaldajel armul peaaegu kõigis loomulikkudes toiduainetes, kõige rohkem taimedes; teraviljas ainult idus ja pealmistes kihides (Eltis).

Wähe wõi puudub: Liha ja kala raswades, liidest ja idudest mabastatud jahus, poleeritud riis, konjervides.

Puudumine põhjustab kasvufehjakut wõi kõhnumist, puuduliku wastupidamust nakkustele. Võjub ainult ühenduses rasvaslahustuma kasvainega.

Antirahhiitiline aine:

Edendab kasvu, võimaldab õiget vast moodustumist luude lubjastumist.

Leidub: Võijflukult toidetud emade piimas, wärskes lihas, mahlakõlides, rohelistes lehtedes. Moodustub lehtedes kolesteriin kehakestest ultra-violetti kiirte mõjul, samuti ka loomade nahas. Näib, et karmilist loomadele ja inimestele ainult esimeste 24 elukuudel.

Puudub: Lihas, kala, taimeraswades, samuti kõrs-wilja saadustes.

Puudumine põhjustab halwa kasvu ja wilgaste luude lubjastumist, mille tõttu luud lõpuks tähtja pehmenewad.

Weeslahustaw antiforbuitiline aine:

Mõjub forbuudi vastu (sellepärast nimetatud ka „antiforbuitiliseks“ aineks). Wäga tundelik kauemaaja kuumen-damijele, kumatamijele samuti ka õhu ja alustele.

Leidub: Rikkalt liht rohelistes taimes osades (spinat, karp-

jas, salat) wiljades iseäranis sitrunites, apelsiinides ja waarmatjades, noortes porgandites, tomatides, idanemud seemnetes, wähe õuntes, pirnides, ploomides.

Puudub: Konjervides, kuuwatatud kõrs- ja karmwiljades ning keedetud toidus.

Ainult ishehülgelt nende toiduainetega toitumisel tekib skorbut.

Weeslahustaw alalhoidmisaine:

Wõimaldab loomuliku jüfimehikute wahetust kudes. Tundlik kuumusele

Leidub: Peaaegu kõigis loomulikkudes toiduainetes.

Puudub: Seemne tuumas, konjervides. Puudumisel jääb mustkataluwi töövõime pikkamõdda nõrgemaks.

Singamisaine:

Wõimaldab loomuliku hingamist ja sellega ka kudede elu. Wäga tundelik kuumusele

Leidub: Peaaegu kõigis loomulikkudes toiduainetes.

Puudub: Seemne tuumas, konjervides. Kui toidus on üleküllus penike jahu, poleeritud riis, — tekib beriberi haigus (sellepärast „antiberiberiline“ wõi antineuroitiline aine“ nimetatatud).

Ellen Wilberg.

Toiduaineid ning toiduretsepte maiuiks.

Muude hüvedega toob kewad kaasa ka suurema wäljawaliku meie toiduainetes. Loodetawasti on siis, mil need read „Naiste Hääl“ lugejate kätte jõuawad, igalpool, nii linna, eriti aga maa perenaisel, õhtralt saadawal noori nõgesid, naate, metsa—ja aia-ohlikaid, spinatit, lehtjalatit, rabarberit ning muud rohelisti ja noori toiduks wäärtuslikke taimesofasid, mis wabalt looduses ehk peenral ning lawas kasvavad.

Luletades meelde noorte roheliste taimesofade kõrgget witamiinide ning wäärtuslikkude toitesoolade sisaldamust, peaks igauks neid wõimaltult wäga kewadel ning õhtralt oma toitumiseks tarwitama hakkama. Eks janune meie organism päikesepaisteliste päewade tulekuga lahjema, wärskema karastawama toidu järele, peale talwist ühefülgset, kuuma, enamasti liig raswast ja liharikast toitu.

Wärskete, roheliste taimesofade kõrwal, toob kewad enesega kaasa weel teisi toiduaineid, näitels on munad aprilli ja mai kuul maitsewamad ning oma toite-wäärtuse poolest kõrgemal (eriti munakollane raua ja wosmorisoolade ning ühenduste poolest), ühtlasi on munad kewadel hinnas odawamad, kui ühelgi teisel aastaajal, sellepärast tuleks ainult soowitada, niuud ka mune õhtralt tarwitada, kui just mitte keedetud ja praetud munadena, siis igasugu munatoitudena hominiku ja õhtulaual, tuleks õhtralt mune tarwitada ka suppides, kastetes, kreemides, wormitoitudes j. n. e. Kewad on aeg, mil nii linna kui maa perenaine omale suuremad munatogud eelolewaks talweks tagawaraks muretseb ning neid ühel wõi teisel wiisil halwaksminemise eest kaitseb. Kewadel algab ka rohke piima tarwitamise ajajärk meie toitmises, küll rõõpsaimana

joogiks ning toitudes, eriti soowitaw ning terwislik on piima tarwitada hapult ja lohu- ehk pastupimana kas iseiseiswalt ehk toitudeks walmistatult. Weel üks toiduaine, mida kewadel soowitaw õhtralt tarwitada, on kala, ei ole küll kõik kalad, näit. kewadel kudejad kalad toitewäärtuselt ning maitsest kõrgel, kuid ostu-hind on kewadel madalam ning kahu on õhtralt ja suure wäljawalikus saada, eriti tuleks meil tähelepantu juhtida räime ja turfa rohke male tarwitamisele.

Särgeksid mõned retseptid toiduainete kohta kewadel. 1) Nõgese sup (6 inimesele). Ained: ¾—1 nael nõgesid, wähe murulauku, 4 supilusikat jahu, 2 supilusikat wõid, 2—2½ toopi lihaleent, soola, (wähesuhkurt), walget pipart. (½ kohwitassi haput koort). Raualeandumiseks: 3 kõwaks keedetud muna.

W a l m i s t u s: nõgese supi walmistamiseks wõetakse esimesi noori n. n. suure nõgese lehti, seda nõgest kaswab meil umbrohuna igalpool aias ning hoonete ümbruses, — raudnõgese lehti toiduainena ei tarwita-ta.

Puhastatud nõgese lehed uhutakse hästi külmas wees, asetatakse siis keema wähe soolasesse wette ning kupa-tatakse minutit 15—20; nõgese lehed walatakse jõelale, loputatakse üle külma weega, nõrutatakse. Lehed raiutakse ühes murulauga peeneks, porem seda toime-tada laual kahu noa abil ehk sellekohases puust kina-teses kahu raua abil, raiumise ajal lisatakse wähehaa-wal, ka retseptis antud, jahu juure, nõgese lehti wõib ka läbi lihamašina ajada. Wõi ehk rasw sulatatakse pajas, nõgesed keedetakse raswas ehk wõis läbi ning li-haleem kallatakse juure, maitset tarwitatakse soola ja wähe pipart, keedetakse weel umbes ½ tundi, seft nõ-

geje toidud on ainult siis maitsevad, kui nad küllalt kaua keedetud on. Nõgese supi valmistamisel võib kas looma ehk muud lihaleent tarvitada, väga hästi ka leent mis keedetud prae kontidest ehk kontide ning liha teisel keetmisel. Maitsevam, kuid ühtlasi kallim jaab supp, kui juurde lisatakse haput foort. Nõgese suppi süüakse harilikult kõvakskeedetud, kooritud ning poolitatud munadega; väga hästi võib supi juurde serveerida n. n. nuna kuulikesi, mida järgmiselt valmistatakse: kaks ehk kolm kõvakskeedetud munakollast purustatakse kahvliga, supilusika täis võid lisatakse juurde, segatakse hästi ning lastakse külmaks kohas vähe seista; kase metekastetud teelusika abil wormitakse väikesed kuulid, mis asetatakse väikesesse jalatäuski ning antakse supi juurde. Nõgese supi juurde võib anda veel väikesed liha frikadelle. Rihfamaal juhusel antakse nõgese supi juurde ka keedetud riisi.

2) N a a d i s u p p. (6 inimesele) Nined: $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ naela oblikalehti, 1 supilusika täis võid, 2—3 supilusikat jahu, 2— $2\frac{1}{2}$ toopi lihaleent, soola suhkurt; laualeandmiseks: 3 kõvakskeedetud muna. W a l m i s t u s: noored oblika lehed puhastatakse, uhitakse hästi vees, nõrutatakse, raiutakse peeneks, asetatakse emailitud keedunõusse ja keedetakse oblika enese vees minutit 5, või ning jahu lisatakse juure, niijama ka liha leem ning maitseained. Antakse lauale nagu nõgese suppi kõvakskeedetud muna pooltega, muna kuulidega ehk keedetud riisiga.

Sarnast suppi võib ka ilma lihaleemeta valmistada, wõttes selleajemel rohkem võid ning leent, mis keedetud ainult supijuurtest, kas märsketest ehk kuivatutest ehk ka seentest.

4) H a p u o b l i k a s u p p. Valmistatakse nagu aiaoblika supp. Almuwad hapuoblika lehtedele ning wartel punased plekid, pole ta toiduks enam hea.

5) S p i n a t i s u p p. (6 inimesele). $\frac{1}{2}$ —1 nael spinatit, 1 supilusikat võid, 2 supilusikat jahu, 2— $2\frac{1}{2}$ toopi lihaleent, soola, walget pipart; laualeandmiseks: 3 kõvakskeedetud muna. W a l m i s t u s: spinatilehed puhastatakse, uhitakse hästi külmaks vees ning keedetakse spinati enese vees (veet ei lisata juure) enam—wähem pehmeks, raiutakse peeneks ning edasi valmistatakse ning antakse lauale nagu nõgese supi juures kirjeldatud. Seem, mis spinati lehtede keetmisel kastruli kogub, lisatakse pärast supile juure. Runagi ei tohi seda ära misjata, sest ta on eriti wäärtuslik ning rikas maitseainetelt ning sooladelt.

6) S p i n a t i s u p p p i i m a g a. (6 inimesele). N i n e d: $\frac{1}{2}$ —1 nael spinatit, 2 supilusikat võid, 3 supilusikat jahu, 2 toopi piima (1—2 munakollast) W a l m i s t u s: spinat uhitakse hoolega mitmes

vees, keedetakse mett juure lisamata pehmeks, raiutakse peeneks ehk jurutakse läbi sõela või läbi lihamašina; või sulatatakse kastrulis, jahud lisatakse juure, keedetakse läbi, nüüd lisatakse keew piim ning spinat, lastakse veel kord keema tõusta, maitseks tarvitatakse soola ning suhkrut. Antakse lauale kas nõnda ehk võib enne 1—3 munakollast tirinas wahustada ja keew supp üle walada. Sarnane supp on eriti soowitaw lastele.

7) S a u t a t u d s p i n a t. (6 inimesele). N i n e d: $1\frac{1}{2}$ —2 naela spinatit, 2 supilusikat võid, 3—4 supilusikat jahu, $1\frac{1}{2}$ —2 kohwitassi piina ehk spinatileent, soola, vähe suhkrut (riiwtud mustatpähkelt; laualeandmiseks: 3 kõvakskeedetud muna.

W a l m i s t u s: spinat puhastatakse närtsinud ning wäljakaswanud kõwadeft osadeft, uhitakse mitmes vees ning keedetakse spinati enese vees pehmeks; spinat peenendatakse, või sulatatakse keedunõus, spinat ja jahu lisatakse juure ning keedetakse läbi, spinatileem ehk piim lisatakse juure ning keedetakse veel umbes 10 minutit, maitseks võib päale soola ja suhkru wäga hästi riwitud mustat õit tarwitada. Spinat tõstetaks wastawale waagnale ehk kausi, kaunistatakse kõvakskeedetud, wäikesteks tükkideks lõigatud ehk peeneks hakitud munaga. Kohane toit õhtulauale; eriti soowitaw on sarnane spinati toit lastele. Sarnaselt hautatud spinat on wäga kohane igasugu praetud kalatoidude juure, siis veel keedetud ehk praetud küllma liha juure, eriti raswase liha, ka suitsutatud liha juure; hautatud spinatit võib tarwitada veel omelettide wahel panemiseks: küpsetatud koogile määratakse õhuke kord hautatud spinatit ning rullitakse ehk käänatatakse kokku. Spinati omeletid, kui ka pannkoogid on kohased toidud õhtuks.

8) S p i n a t i w o r m i r o o g. (6 inimesele). N i n e d: 2 naela spinatit, $\frac{1}{2}$ naela kuiva—riiwsaia, $1\frac{1}{2}$ kohwitassi piina, 1—2 muna, soola, suhkrut, walget pipart, mustatpähkelt. W a l m i s t u s: spinatilehed puhastatakse, uhitakse vees ning keedetakse pehmeks ja raiutakse peeneks ehk actakse läbi lihamašina. Riwtud ehk lõigatud jai, piim, lahtilõpitud munakollased. Maitseained lisatakse juure, segatakse hästi läbi, lõpuks lisatakse wahustatud munawalged, asetatakse wõietud wormi ning küpsetatakse kestmise kuumusega ahjus 20 minutit kuni $\frac{1}{2}$ tundi. Antakse lauale iseseiswa toiduna ehk mõne lihatoidu juure. Riiswaja asemel võib sarnase wormitoidu valmistamisel wäga hästi tarwitada keedetud riisi.

9) N õ g e s e w o r m i r o o g: nagu retsept nr. 8.

10) S a u t a t u d a i a o b l i k a d: nagu retsept nr. 7.

H. S.

Mis on kunsthaudumine?

Wimastel aastatel on kanakaswatus meil rohkem hoogu wõtnud kui kunagi warem. Nii weeti meilt 1927 a. jooftul wälja 16.083.360 muna, mille eest umbes 170 milj. mt. wälisraha meie wäikelele kamaale

lisje toodi. Rasklemata on edu põhjuseks olnud asjalu, et kanapidamine korralikude tingimuste juures wõrdlemisi hästi tasuw ettemõte on.

Wimastel aastatel on tekkinud ka palju uusi ka-

naftawatust, kes kaunis rohkearwulise kanaperega töötab. Need loomulikult ei saa mõõda pääseda kunsthaudumise küsimusest. Kuna meil eestikeeles siamaani kunsthaudumist veel sõrdlemisi wahke on käsitatud ja täielikumad õpetused selle kohta täiesti puuduvad, siis ei ole sugugi üleliigne, kui meie perenaised ka selle küsimusega põhjalikumalt tutvuneks.

Kunsthaudumine ei ole mingisugune imeasi, waid lihtne loomuliku haudumismasina — kana — järeleaimamine. Kuna idu oma arenemiseks munas ainult soojust, niiskust, wärsket õhku ja hoolitsemist parajal määral wajab, siis mõiksimine igas soojas kohas, kas wõi ahju keriselgi, pojad wälja haududa, kui samasugust soojust, niiskust jne. anda ostaksime.

Kunsthaudumise hea külge seisab selles, et oleme loodusest täiesti rippumata, wõime igal ajal ja nii suurel määral kui aga tahame mune hauduma panna ja soowitud ajal tarwilik hulk poegi saada. Ka aeg ei ole sugugi lihem ega pikem, waid täpselt sama, mis kana allgi — 20—21 päwa. Ka pojad, mis siin saame, sirguvad korraliku kaswatamise juures samasugusteks tublidets munekateks, lähewad samuti hauduma, nende munadest tulewad samuti pojad jne. — Ühe sõnaga korraliku kunsthaudumise juures ei ole loomulikult hautud ja kunstlikult hautud kanal mingit wahet.

Kunsthaudumise ajalugu ulatab kaugele halli minewiku. Nii kõnelewad kõige wanemad ajaloolised andmed, et juba wanade egiptlaste juures kunsthaudumine tuntud oli. Nemad tarwitaksid haudumiseks lihtsaid sawist ahjusid, mis nii juured olid, et 1000—300.000 muna ühel hoopjal wälja wõisid haududa. Harilikult asusid niisugused haudumise keldrid rahmarikasates kohtades ja haudumiseks tarwisminewad munad osteti ning pojad müüdi ümbruskonna rahwale laiali. Haudumiskunsti peeti ainult üksikute perekondade teada ja pärandati kui suurt saladust isalt pojale põlwest põlwe edasi. Selle peale waatamata, et ahjud wäga lihtsad, oli poegade wäljatulek siiski üsna hea, mis haudujate juurest õstusest ja püsimusest tuli. Kuna neil soojuse mõõtmiseks kraabiklaafi ei olnud, siis istusid nad kannatlikult päewad ja ööd oma primitiivsetes ahjudes, ning mõõtsid munade soojust oma silmaaugust ning alatasa asetatsid ääre pealt jahedamad munad keskele soojemasse.

Samuti tunti kunsthaudumist ka Hiinas.

Haudumismasinate tüübid. Kuna kana haududes mune ülevalt poolt soojendab ja munas olew idu, kuidas muna ka ei pöörataks, ikka ülespoole hoiab, siis on ka haudumismasinate munade soojendamise alati ülevalt poolt.

Soojendamise wiiside järele on kolmesuguseid masinaid:

- 1) Weega soojendatavad;
- 2) Lambiga soojendatavad weehaudumismasinaid;
- 3) Lambiga soojendatavad kuiva õhuga haudumismasinaid.

Esimene nendest on kõige wanem. Siin on soojendajaks suur 10 ja rohkegi ämbri mahutusega ple-

kist weendõu, mida ümbritseb hästi hõleeritud puust kast. Nõu täidetakse tulise weega ja iga 12 tunni tagant lastakse alt jahutunud wett umbes 1—1½ ämbri läbi wälja ja pealt walatakse sama palju teema wett juure, mis tujagil eraldi katlas teema aetakse. Wee soojus nõus jääb umbes 62—67° C., kuna allolemas munade ruumis soojus 38—40° C. on. Nende masinatega töötamine on aga sõrdlemisi tülitas, sest automaatse regulaatori puudusel peab inimene ise siin soojuse parajal kõrgusel hoidma, mis jee läbi sünnib, et munad riulilt liistude abil weendõule õigemale tõstetaks, wõi kõrge soojuse korral uks awatakse, ehk munajahatel alla poole lastakse. Hoofsa ja kannatliku ümberkäimise juures wõib nendega siiski rahuldawaid järeldusi saada, kuigi ka wäga palju äpardusi ette tuleb.

Praegu sarnaseid masinaid enam ei walmistata.

Uuemal ajal on weega haudumise masinaid palju täiendatud ja endise juure plektõnu asemel on munade kohal plektist torud, kus sees see wesi liigub ja lambist tulewat soojust laiali kannab, kuna soojuse parajal kõrgusel hoidmiseks on automaatseid regulaatorid. Sarnased masinaid on suurt poolehoidu eriti Ameerikas wõitnud ja sealt otsaga ka meile jõudnud.

Kolmas tüüp, kuiva õhuga haudumismasinaid, on samasugune kui eelmine, ainult selle wahega, et wee asemel on soojuse edasikandjaks kuum õht.

Soojendusallikaks kahe mõlema tüübi juures harilikult petrooleumi lamp. Lambiklaas (tsilinder) on harilikult plektist, et mitte katki ei läheks, kuna pleki siin on wäike auk jäetud, kust järele waadatakse, et lamp mitte ei suitsetaks. Lambi kohal asub n. n. soojendamise trummel, kus wesi wõi õht lambist kuumaks aetakse ja torusid mõõda haudumismasinasse munade kohale juhatakse. Torude ülesanne on soojust ühtlaselt kogu masinasse laiali kanda, mis wäga tähtis nõue on, sest mida ühtlasem soojus, seda paremaid järeldusi annab masin.

Regulaator. Kuna wanemate masinate juures inimene ise soojust masinas peab reguleerima, mis wäga tülitas ja kannatust nõudew töö on, siis on kõik uemad haudumisaparatuurid automaatse regulaatoriga warustatud, millede abil ühtlase soojuse saamine kerge asi on. Need on mitmetelast, kuid juuremasinasse masinates on n. n. eetri kapsliga regulaatorid. Peaosa nrängib siin eetri wõi eetri ja piirituse seguga täidetud kapslite (C), mis masinas munade lähedale sellekohasele alusele kinnitatud. Kapsli kaane peale toetub masina laest läbikäiw traatwarras (B), mis omakorda masina kaanel asuwa tasakaalu hoidwa winnaga (AC) ühenduses on. Winnaga ühte otsa on kinnitatud raskus (P), millega winna tasakaalu wõib seada ja teise otsa külge wäike plektist sõõr (R), mis soojendamise trumli ülemise awause sulgeb. Kui nüüd soojus masinas üle seatud piiri läheb, siis paisub eeter, mis läbi ka traatwarras üles poole tõstetakse ja winna otsa ühes plektist rattaga üles kergitab. Selle läbi awatakse soojendamise trumli ülemine awaus ja üleliigne jõe pääseb wälja. Langeb soojus selle järeldu-

sel alla, siis tõmbab end ka eeter kofku ja soojuse väljapääsu avaus jääb vähemaks ehk suletakse täielikult.

Peale sarnaste eetri kapsliga regulaatorite on olemas veel metall regulaatorid, millede tegewus samuti metallide paisumisele ja kokkutõmbumisele soojuse muutmise järele põhjeneb.

Hauduma pandavad munad asetatakse sellekohastele puust raamidele, millel harilikult traadist põhi on. On ka liituvate põhjadega raame, mille abil kõiki masinas olevaid mune korraga ümber saab pöörata. Masina esiküljes on klaasruuduga üks munade ruumi, kuna külje peal ja all augud õhu sissewoolamiseks olemas.

Elektriga ja gaasiga soojendatavad masinad. Peale wee ja petrooleumi soojendamine on olemas veel elektriga ja gaasiga kütetavad masinad, mille hea külj selles seisab, et nad vähem tööd ja järelvaatamist vajavad, kuid sellejuures märksa kallimad on. Kui gaas käepärast, võib iga haudumismasinat sellele küttele üle wita, milleks wõikuga gaas trumli all põlewa lambi juure witaife. Elektriga haudumismasinad on sellepoolest väga head, et nendega töötamisel mingisugust õhkurikkumat gaasi ei teki. Ka reguleerimine on nende juures selle läbi väga lihtne, et wool 2—5 min. järele automaatselt katkestatakse, siis jälle ühendatakse, millega soojus ainult $\frac{1}{10}^{\circ}$ C. kõituda võib. Režiinijelt tarwitab 100-munaline elektriga haudumismasin üheks haudumiseks 11—12 kilowatt-tundi woolu, hästi isoleeritud koguini vähem ja heades masinates ei tee isegi mõnetunniline woolu katkestamine suurt halba.

Ameerika suurtes haudumise ajutustes on tarwitusel n. n. mammont haud. masinad, kus ruumi kofkuhooldamiseks mitmed munariinlid üksteise peale on paigutatud. Kuna Ameerikas nõue ühepäewaste kanapoegade peale väga suur on, sest talupojad suuremalt jaolt ise poegi ei harita, siis on ka nende masinad väga suurewiisiliselt ja kallist aega kofku hooldwast ehitatud, näit. ühe käega võib tuhandes munad korraga ümber pöörata jne.

Haudumismasina valmistamine kodus. Kes hästi puutööd tunneb, võib haudumismasina ise kodus walmis teha, milleks aga mõne walmis masina proovits ette peab tooma, sest piltide ja joonestuste abil ei õnnestu nende tegemine pea kunagi. Walnmistamise juures tuleb kõige suuremat rõhku sellele panna, et seinad hästi kindlad, soojad ja õhku mitte läbilaskwad jääksid, sest wastasel korral ei peaks masin mitte sooja. Paremaks ja odavamaks isoleerimise materjaliks on mõlemalt poolt küljest üle kleebitud paberiga wolbiline õhuke papp. Kõigest sarnasest ülekleebitud papist, mille sooned üksteisega ristamist asetatagu, on soojuse hooldamiseks küllalt. Peale papi tarwitatakse isoleerimiseks veel saepuru, takke, asbesti, asbestiiti, mäejahu j. t., milledest wilmased kaunis kallid on. Materjalina peab tarwitama täiesti kuiva, pikemat aega seisnud lauda, et wahed mitte wahetele ei kuivaks. Tuleb aga meeles pidada, et kodus valmistatud odaw masin teinekord palju kallimaks võib minna, kui hea wabriku masin, sest waewalt õnnestub kodus wilumata inimesel nii head masinat teha, kui inimesel, kel tehases selleks suured kogumised omandatud. Kui näit. üks hea masin ainult 15% rohkem poegi välja toots, siis oleks juba mõnekordse haudumise järele tema kallim hind tafa.

Haudumismasina walik. Võib olla, ootab mõni lugeja, et nüüd mõnda firma masinat eriti soowitan, mis kõige parem oleks. Kuid juba kahjuks teha ei saa, sest ideaalset haudumismasinat, mis kõikidele nõuetele wastaks ja sama palju tugewaid elujõulisi poegi annaks, kui loomuliku haudumise juures jaadakse, ei ole tänapäewal mitte olemas. Seba tõendab ka asjaolu, et olemas olevaid tüüpe järjest parandatakse ja uusi tüüpe välja mõeldakse, nii et lõpujõna laugelst veel ütle mata on.

J. Utno.

Käsitöö ja riietus

Toimetanud Agnes Neudorf-Malberg

Räkitööd.

Nr. 1. Sohwapadi, Cesti pisted. Põhitooniks: tume roheline ehk must. Ommelmitseks võib tarwitada sibe ja täitepisteid. Wärvide numbrid on C-B Lõngakaardi järgi joonisel märgitud.

Nr. 2. Lanolina ehk padjakatte kawand, (walge tikandus). Wõb õmmelda markisettile, ehk mõnele muule walgele riidele (ka tüllile). Ommelda võib mulineega; soowitaw C-B Lõngaga, mis soodaga keetmist kannatab.

Nr. 3. Weere kaunistus, ühewärwiline lõngaga; — sobib väga hästi mantli ehk kleidi kaunistuseks. Lõnga wärv tuleb põhitoonile wastawalt walida. Näiteks:

hallile põhjale sinakas-toon, beige'le pruunikas, j.n.e.

Nr. 4. Besu kaunistus — Iata sammas piluga, mille õpetus selles lehes „pisted nr. 1“. Kui tahetaks pilu wastupidawamaks teha, siis võib lambad üksteist märknitidiga üle korrata, mis väga omapärane. Muu osa kaunistusest on kõrge pistel. Sarnast kaunistust võib ka wärwiline C-B Lõngaga õmmelda; mis puhul ka pilu wärwiline tuleks.

Nr. 5. Tüdrukute se põll, — tikanduse ja hämpubega weerel. Põlle tikandus võib olla wärwiline, mis puhul ka põllest läbitõimitud lint peaks olema tikanduse wärwi.

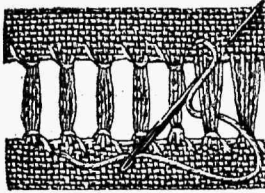
Nr. 6—9. Kerged motiivid riide pealeõmblemise tehnikas (aplikation), mis sobivad laste põlvede ja kleitidele. Sarnaseid motive võib kordumalt paigutada,

mis sel teel äärekannistuse annavad. Värvideks olgu ergid: punane, sinine, kollane j.n.e.

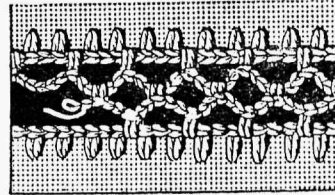
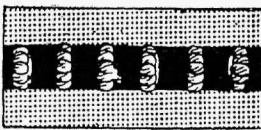
Nr. 10—12. Taskurättide weered sämppistel.

Pistid.

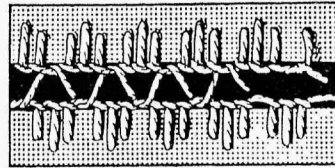
Nr. 8. ühendus — sämppistetel. Riide weered peavad jälle enne palistatud olema.

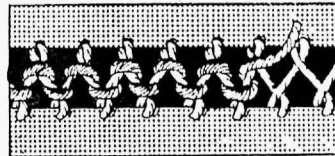
Nr. 1. Sammaspilu (harilik).

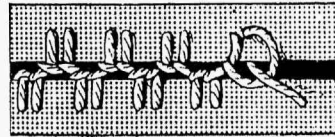
5

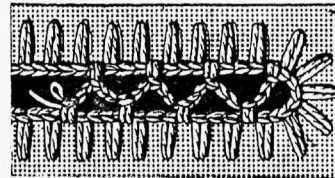
6

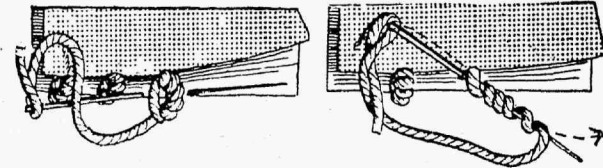
7

8

9

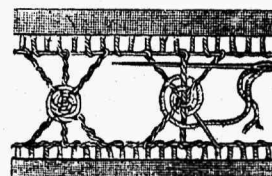
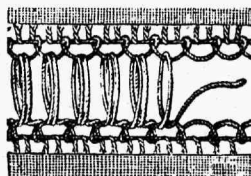
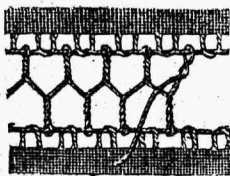
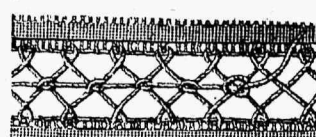
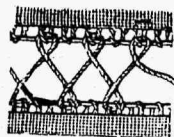
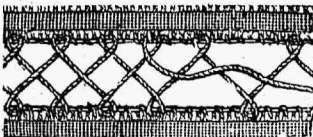
Nr. 2—4. ühenduspistid. Võib tarvitada woodipesu ja padjakatte otjühendusets.

Nr. 5. ühenduspistid — heegelnõelaga. Värestatakse ühendavate asjade weered harilikku heegeldusega. Tehakse ühele weerele harilikud silmuse taolised sämbud. Silmest ühendakse teise weere sämpudega esimene.

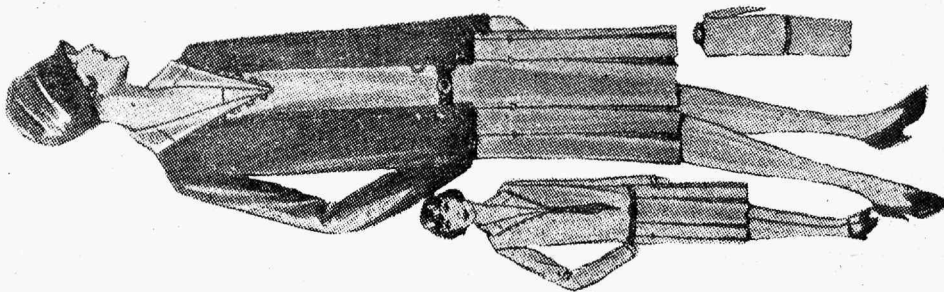
Nr. 6. ühenduspistid — ühefordse jämeda niidi ja õmblusnõelaga. Ühendatava asja weered õmmeldakse sämppistetel ja ühendakse niidiga, wõttes nõelale iga neljandama piste sämpweereft.

Nr. 7. ühendus aedpistes. — Sarnase ühenduse tarwis peab olema ühendatava asja weered enne korraldult palistatud; siis ühendakse kaks äärt aedpistega ja põimitakse üle.

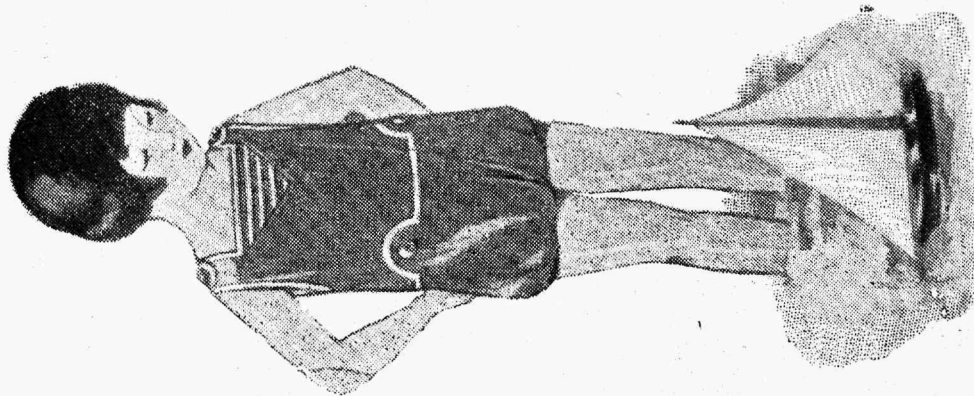
Nr. 9. ühendus — heegelnõelaga; joonisel näidatud tüüf.

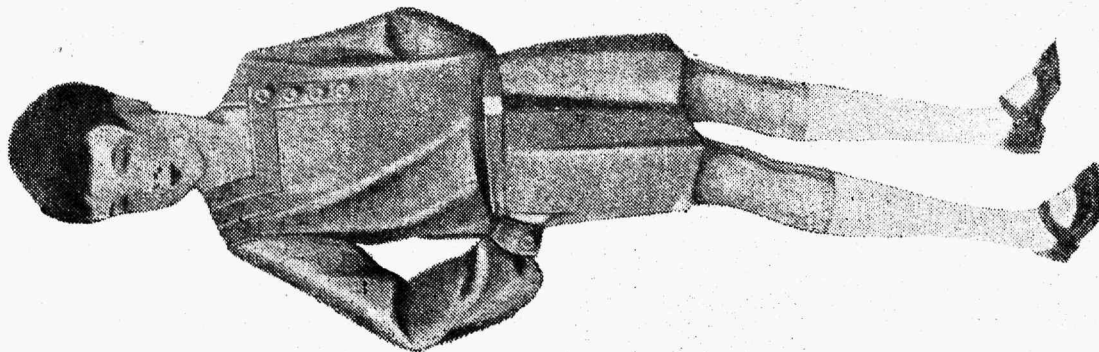
Nr. 10—15. Kergema pefuritide ühenduspistid, peenema niidi ja harilikku õmblusnõelaga.

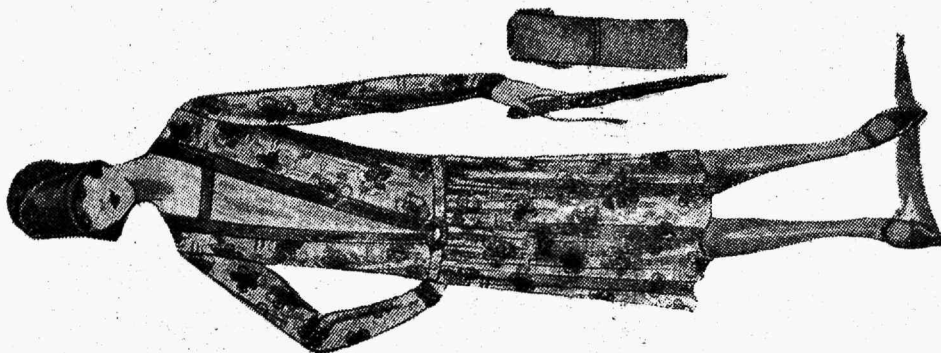
Mr. 1. Tänapäevast noorele naisele. Kleidits tuleb kimmarmari hele beige; jättis — lõhvipruun villane valkida. Paekaitse ja ribidid kleidi laelule ääres olgu jätti toonist. Võige lõiteleyel nr. 1—10.

Mr. 2. Kerge rannakõitõnd 2—4-aastastele lapsele. Keleroheliseft jättiitist eht villajest. Karmistujets valged paclab. Sarnast fos-tiimi on kerge tobas malnistada, milleft lõige lõiteleyel nr. 11—13. (4-aastajale).

Mr. 3. 4—8-aast. poist. ilkkõnd. Kelerummit riidest. Võige lõiteleyel 6-aastajale, nr. 14—12.

Mr. 4. Moodne hilleline jumit-kleit. Jalabata naisele.

Nr. 5—6. Seltsoonnalleidid tüsedamatele naistele. Esmine heledast krepsist, teine tume siid. Mõlemad kaunistatud fergema tikandusega.

Nr. 7—8. Supelkostüümid lättejõudvaks hooajaks.

Nr. 9. Kerge tšamafostlüm pehmeft paenduvast willaseft, ilma kraeta — mis tšamafostle moe išeäraldus. Seelit on eest avarate moltipõega kaunistatud.

Nr. 10. Mantel paksemast willaseft.

Nr. 11. Tüdrukutele
kleit kinnisega, mil-
le peal kerge tita-
dus.

Nr. 12. Lapse kleit
ruundlisest pesuri-
dest, malge kaunis-
tusega.

Nr. 13. Kleiditü-
kilest musliinist,
ühewärnilise wee-
wega.

Nr. 14. Mängu- ja spordi-
kleit lapsele. Lumedast wil-
laseft; samavärniliste
kroogitud püüstega, mis
kleidist weidi pikemad olla
võivad.

Nr. 15—17. Poistele
mänguülikonnad 1—5 aas-
ta vanusele.

Nr. 18—20. Poistele lo-
bujed riided 3—8-aastast.

Nr. 21. Valge bluu-
samatülikond 3—5-aas-
tasele poisile.

Nr. 22. Ruunduline ülikond
2—6-aastasele poisile.

Nr. 23. Poistele mantel
3—8-aastasele.

Oskar Kilgas

Trikoo-, suka- ja pitsivabrik

Tallinnas

Prii tänav 3 Kõnetr. 2-23

Valmistab kõrges headuses

siidi-, floor ja villaseid sukki ja sokke
Lastesukki

Villast-, puuvillast- ja siidist-
trikopesu, sporpiülikondi
jne. ————— jne. ————— jne.

Pesupitse

klöppel ehk venepitse
broderii ja gepüür

Müük ainult engros

Müük ainult engros